

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Derek Karu

COVID-19 MÕJU EESTI TOLLIAGENTUURIDELE

Lõputöö

Juhendaja:

Helle Koitla, magistrikraadile vastav kvalifikatsioon

Kaasjuhendaja:

Andreas Part, BA

Tallinn 2021

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Finantskolledž	Juuni 2021
Töö pealkiri eesti keeles: COVID-19 mõju Eesti Tolliagentuuridele	
Töö pealkiri võõrkeeles: The impact of COVID-19 on Estonian customs agencies	
<p><i>Lühikokkuvõtte: Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 51 leheküljest. Lõputöö koostamisel on kasutatud 49 allikat. Andmekogumiseks kasutatakse küsimustikku. Küsimustiku vastuste alusel hinnatakse COVID-19-st tekkinud probleemide mõju Eesti tolliagentuuridele.</i></p> <p><i>Lõputöö uurimisprobleem on esitatud küsimusena: Kuidas mõjutavad koroonaviirusest tulenevad kaubavahetuse languse ning tervishoiu aspektid Eesti tolliagentuure? Lõputöö eesmärk on välja selgitada COVID-19 mõju Eesti tolliagentuuride kogu majandustegevuse- ning töökorraldusele ning esitada ettepanekuid, kuidas pandeemiast tuleneva probleemse olukorra hakkama saada.</i></p> <p><i>Käesoleva lõputöö teoreetilises osas anti ülevaade tolliagentidest ning tolliagentuuridest ja nende tähtsusest rahvusvahelises kaubavahetuses ja tarneahelas. Samuti kirjeldati COVID-19 olemust, selle tõkestamise meetodeid, rahvusvahelise kaubanduse olemust ning COVID-19 mõju sellele.</i></p> <p><i>Lõputöös kasutatakse kombineeritud ehk nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit. Uuringust selgus, et 33,3 protsendil vastanutest ettevõtetest olid töötajad koroonapositiivsed. Peamine probleem töötajate koroonaviirusesse haigestumise puhul on suurenenud koormus teistele tolliagentidele. Eesti tolliagentuuride jaoks on pandeemia ajal peamised probleemid kaugtöö rakendamine ning päritolusertifikaatide kinnitamine tollis.</i></p>	
Lisad:	
Võtmesõnad: COVID-19, tolliagentuurid, tolliagendid, rahvusvaheline kaubandus	
Võõrkeelsed võtmesõnad: COVID-19, customs agencies, customs brokers, international trade	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Derek Karu	
<p>Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu ja paber kandjal Sisekaitseakadeemia raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.</p>	
Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)	Kommentaar (soovi korral)
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Helle Koitla	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Kaasjuhendaja: Andreas Part	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri: (allkirjastatud digitaalselt)

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. TOLLIAGENTUURID TARNEAHELAS.....	8
1.1. Tolliagentuuride olemus.....	8
1.2. COVID-19 ja selle tõkestamise meetodid.....	12
1.3. Rahvusvaheline kaubandus ja COVID-19 mõju sellele.....	17
2. TOLLIAGENTUURID PANDEEMIA AJAL	25
2.1. Uurimismetoodika tutvustus	25
2.2. Koroonaviiruse mõju tolliagentuuridele.....	27
2.3. Järeldused ja ettepanekud.....	38
KOKKUVÕTE	42
SUMMARY.....	45
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	46
Lisa 1. Ankeetküsitlus tolliagentuuridele	50

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

WHO – Maailma Terviseorganisatsioon

Brexit – Suurbritannia lahkumine Euroopa Liidust

WTO – Maailma Kaubandusorganisatsioon

UNCTAD – Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Kaubandus- ja Arengukonverents

IKT – Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia

MTA – Maksu- ja Tolliamet

RÄRS – Raskekujuline äge respiratoorne sündroom

MERS – Lähis-Ida respiratoorne sündroom

CDS – Tollitsuste süsteem

SITC – Standardne väliskaubanduse klassifikaator

ÜRO – Ühinenud Rahvaste Organisatsioon

SISSEJUHATUS

Rahvusvaheline kaubandus on kaupade ja teenuste liikumine erinevate riikide vahel (Tijan, *et.al.*, 2019, p. 130). Tollideklaratsioonid võivad esitada ettevõtte ise või tolliga suhtlemiseks määratud tolliesindaja ehk tolliagentuur, kes teostab õigusaktides ettenähtud tolliformaalsusi (Maksu- ja Tolliamet, 2020). Teema valiku põhjuseks on ülemaailmne koroonaviirusest tingitud pandeemia, mis mõjutab viiruse leviku tõttu kehtestatud piirangutest negatiivselt majandust ja rahvusvahelist kaubandust. Paljud ettevõtte on COVID-19 tõttu kokku puutunud tõsiste probleemidega, näiteks töömahu vähenemine ja koondamised. Tolliagentuuride töö on tegeleda tolliformaalsetega, mida on vaja kauba liikumiseks erinevate riikide vahel. Kuna tolliagentuurid on otseselt seotud kaubavahetusega ning nende kliendid on peamiselt eraettevõtte, mis vajavad abi tolliformaalsete täitmisega, võib koroonaviirus antud valdkonda ning selle raames tegutsevaid firmasid halvasti mõjutada. Teema valiku teiseks põhjuseks on autori huvi antud tegevussfääri vastu, kuna autor on samuti tolliagentuuri töötaja ning tunnetab COVID-19 mõju tolliagentuuri tööprotsessidele.

Töö teema on aktuaalne, kuna COVID-19-st tulenev pandeemia on jätkuvalt suur probleem, mis mõjutab rohkelt kaubandus- ning logistikatrende. Kuna tolliagentuurid toetavad oma teenustega rahvusvahelise logistika ning tarneahela haldamist (Houghton, 2006, p. 17), on tolliagentuurid kaubandusega tihedalt seotud. Eeldatakse, et aastal 2020 langeb ülemaailmne kaubandus rohkem, kui 13%, mis on suurem allakäik, kui teise maailmasõja ajal (Vidya & Prabheesh, 2020, p. 2408). Samuti on suur probleem ka tervishoiu aspektides, kuna tolliagentuuride töötajad puutuvad pidevalt kokku inimestega välismaalt (näiteks kaubaautode juhtidega). Antud kokkupuutumised suurendavad tolliagentuuride töötajate ohtu jääda haigeiks koroonaviirusesse.

Lõputöö on uudne, kuna COVID-19-st tingitud pandeemia on uus nähtus, mida pole varem olnud ning autori teada pole varasemalt koroonaviiruse mõju Eesti tolliagentuuridele uuritud. Kristin Laidsalu Sisekaitseakadeemiast on oma lõputöö raames uurinud Brexiti mõju Eesti tolliagentuuridele, kuid antud töö oli tehtud enne koroonaviiruse pandeemiat ning selles uuriti ainult Brexiti mõju. Laidsalu töös tuli välja, et Brexit mõjub tolliagentuuridele positiivselt, kuna osade agentuuride töömaht ja kasum suurenevad (Laidsalu, 2020).

Ülemaailmsele kaubandusele eeldatakse suurt langust (Vidya & Prabheesh, 2020, p. 2408) ning Eestis peavad COVID-19 haiged ja haigete lähikontaktid olema karantiinis (Terviseamet, 2021). Kui tolliagentuuride töötajad peavad isolatsiooni tõttu kodukontori üle minema, võib see tekitada probleeme tööprotsessis (näiteks dokumentide viimine tolli, veokite juhtidega kohtumine). Kuna antud probleemid võivad tolliagentuuride tööd negatiivselt mõjutada, on käesoleva lõputöö uurimisprobleem esitatud järgneva küsimusena: Kuidas mõjutavad koroonaviirusest tulenevad kaubavahetuse languse ning tervishoiu aspektid Eesti tolliagentuure?

Uurimisprobleemist lähtudes on esitatud järgnevad uurimisküsimused:

1. Milline on Eesti tolliagentuuride töömaht ja käive pandeemia ajal võrreldes pandeemia eelse ajaga?
2. Millised on peamised probleemid koroonaviiruse ajal Eesti tolliagentuuride jaoks?

Lõputöö eesmärk on välja selgitada COVID-19 mõju Eesti tolliagentuuride kogu majandustegevuse- ning töökorraldusele ning esitada ettepanekuid, kuidas pandeemiast tuleneva probleemse olukorraga hakkama saada.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud neli uurimisülesannet:

1. Analüüsida tolliagentuuride olemust ning seotust kaubavahetusega.
2. Analüüsida COVID-19 olemust ja selle mõju rahvusvahelisele kaubandusele.
3. Analüüsida pandeemia mõju tolliagentuuride majandustegurite- ning tööprotsessidele läbi agentuuride töötajate/esindajate hinnangute.
4. Seostada teooriat ja uuringu tulemusi ning esitada ettepanekuid pandeemiast tulenevate probleemide lahendamiseks.

Lõputöös kasutatakse kombineeritud ehk nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit. Andmekogumiseks kasutatakse küsimustikku. Küsimustiku vastuste alusel hinnatakse COVID-19-st tekkinud probleemide mõju Eesti tolliagentuuridele.

Lõputöö teoreetilise osa kirjutamisel kasutati teadusallikaid, mis võeti EBSCOhost andmebaasist. Teadusallikate otsingul kasutati EBSCOhost andmebaasis filtrit nimega „Academic Search Complete“, mis tagas ainult teadusallikate leidmise. Samuti kasutati teoreetilise osa koostamisel kehtivaid õigusakte ning Eesti avaliku sektori asutuste ametlikke internetilehekülgi.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimene peatükk koosneb kolmest alapeatükist. Esimeses alapeatükis on kirjeldatud tolliagentuuride olemust ja nende tähtsust tarneahelas ning kaubanduses. Teises alapeatükis kirjeldatakse COVID-19 olemust, selle leviku omadusi, meetmeid viiruse tõkestamiseks ning kaugtööd. Kolmandas alapeatükis antakse ülevaade rahvusvahelisest kaubandusest ning koroonaviiruse mõjust sellele.

Teine peatükk jaguneb kolme alapeatükki. Esimeses alapeatükis tutvustatakse uurimismetoodikat. Teises alapeatükis analüüsitakse koroonaviiruse mõju Eesti tolliagentuuridele lähtudes küsimustiku vastustest ning kolmandas peatükis järeldatakse koroonaviiruse mõju agentuuridele ning tuuakse välja ettepanekud probleemide lahendamiseks.

1. TOLLIAGENTUURID TARNEAHELAS

1.1. Tolliagentuuride olemus

Käesolevas alapeatükis kirjeldatakse tolliagentuuride olemust ja nende ülesandeid ning tähtsust nii tollivaldkonnas kui ka kaubavahetuses. Samuti antakse ülevaade tolliagentuuride rollist tarneahelas ning seaduslikest nõuetest, mis reguleerivad agentuure.

Tolliseaduse § 19 järgi tegutsevad tolliagentuurid tolliagentide kaudu. (Tolliseadus, 2017). Bamberger ja Patel (2017, p. 20) tähendavad, et tolliagendid on isikud, kellel on asjakohase tolliasutuse luba tegeleda tolliformaalsustega importijate või eksportijate eest. Eestis on tolliagent füüsiline isik, kes on teostanud tolliagendi eksami ja kes on MTA-lt saanud asjakohase tunnistuse (Tolliseadus, 2017). Tolliandmetöötlussüsteem kontrollib tollideklaratsiooni märgitud tolliagendi pädevust, seega peavad tolliagentuurid eelnevalt teavitama tolli oma ettevõttesse tööle võetud tolliagentidest (Maksu- ja Tolliamet, 2020).

Tollideklaratsioon võib esitada asjakohane isik ise või määrab ettevõtte tolliga suhtlemiseks oma tolliesindaja, kes teostab erinevaid tolliga seotud toiminguid ning formaalsusi (Maksu- ja Tolliamet, 2020). Ettevõtete tolliesindajad on tolliagentuurid.

Tolliseaduse § 17 sätestab, et tolliesindajal peab tollideklaratsiooni esitamiseks olema Maksu- ja Tolliameti poolt väljastatud tolliagentuuri tegevusluba. Samas ei nõuta tegevusluba kahel juhul (Tolliseadus, 2017):

- 1) füüsilist isikut esitab teine füüsiline isik ja tegemist pole majandustegevusega;
- 2) Esindatav ei asu liidu tolliterritooriumil.

Üldjuhul annab kaubasaaja/saatja (ettevõtte juhatuse liige) tolliagentuuridele loa tollideklaratsioonide esitamiseks Maksu- ja Tolliameti elektroonilises keskkonnas. Erandiks on volitus kasutada oma ettemaksukontot või tagatist maksusumma tasumise edasilükkamisel tollideklaratsiooni esitamisel. Nimetatud toiminguteks saab ettevõtte seaduslik esindaja pääsuõiguse anda kas MTA elektroonilises keskkonnas või kirjalikult MTA teenindusbüroos. (Maksu- ja Tolliamet, 2020)

Ettevõtete või eraisikute tollialane esindamine võib olla otsene või kaudne. Otsese esindamise puhul esitab tolliesindaja ehk tolliagentuur deklaratsiooni teise isiku (esindatava) nimel ehk deklarandiks saab esindatud ise (kaubasaaja impordi ning

kaubasaatja ekspordi puhul). Kaudse esindamise korral tegutseb tolliagentuur enda nimel, aga esindatava eest. Kaudse esindamise puhul saab erinevalt otsesest esindamisest deklarandiks tolliesindaja. Kui toll avastab peale vabastusjärgset kontrolli tollideklaratsioonis esitatud valeandmeid ja määrab maksuotsusega juurde maksusumma, vastutab selle summa tasumise eest deklarant. Kui tegemist on kaudse esindusega, siis vastutab ka kaubasaaja. Otsese esindamise korral vastutab deklarant summa tasumise eest vaid juhul, kui tolliesindaja teadis või oleks pidanud teadma valeandmete esitamisest. (Maksu- ja Tolliamet, 2020)

Piiratud teadmiste tõttu tollivaldkonnas palkavad nii väiksed kui ka suured ettevõtted, mis tegelevad tolliformaalsusi nõudvate protseduuridega, tolliagente. Tänu sellele saavad firmad tagada paremini tehingute toimumisi. Probleemide vältimiseks imporditehingutes on tähtis valida tolliagendi hoolikalt, et saada aru importija suhtest agendiga ning agendi rollist tehingus. Tolliagendi ja importija vahel on hädavajalik omada harmoonilist suhet oma rollide täitmiseks. Edukas äris on tolliagent ja importija partnerid ning mõlemad sektorid teevad koostööd oma eesmärkide täitmiseks. Tolliagendi palkamine sõltub impordi mahust ja personali asjatundlikkusest. (Pastor, *et.al.*, 2015, p. 5)

Tollivormistuse jaoks vajalike dokumentide ettevalmistamise ja esitamise eest vastutavad tolliagendid. Samuti vastutavad nad tolli- ja käibemaksu maksmise eest tolliasutusele ning kauba saatedokumentide esitamise eest teistele valitsusasutustele. (Bamberger & Patel, 2017, p. 20) Tolliagendid kiirendavad dokumentide voogu ja kauba vabastamist ning samuti on nad impordi töötlemises efektiivsed (Pastor, *et.al.*, 2015, pp. 2–4).

Tolliagentidel on rahvusvahelises kaubanduses oluline roll, eriti väikestes ja keskmise suurusega ettevõtetes. Tolliagendid aitavad kaasa kaubanduse nõuetele vastavuse tagamisele, seeläbi kaitstes Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide finantshuve. (Gwardzińska, 2014, p. 63) Tollimaksud moodustavad 14% Euroopa Liidu kogutulust (Euroopa Liidu Nõukogu, 2020), seega on tollivaldkonna mõju Euroopa majandusele märkimisväärne. Tollimaks on Euroopa Liidu õigusaktidega kehtestatud riiklik maks, mille isik või ettevõtte tasub imporditava kauba pealt juhul, kui kaup tuuakse kolmandatest riikidest (riigid, mis ei kuulu Euroopa Liitu) (Maksu- ja Tolliamet, 2020). Kuna sujuvate ja kiirete piiriületuste jaoks on vajalikud tolliagendid (Hattam, 2018, p. 182), on tolliagentuuridel tähtis roll Euroopa majanduse arendamises.

Tolliagentuuridel on olemas mitmed riskid. Tolliagendi suutmatuse edastada vajalikku teavet kauba kohta on tehnilise smuugeldamise vorm, eriti valede andmetega deklaratsiooni esitamine, mis viib tollimaksude- ja kohustuste vähenemiseni. Vahepeal edastavad importijad tolliagentidele kauba kohta valeinfot ning seejärel survestavad neid seda kiiremini deklareerima. Tolliagendid võivad sattuda halba olukorda, kuna nad on kohustatud vabastama imporditavat kaupa võimalikult kiiresti. (Pastor, *et.al.*, 2015, p. 3) Tolliesindajad vastutavad alati tollideklaratsioonis esitatud info õigsuse ning koos tollideklaratsiooniga esitatud dokumentide autentsuse, kehtivuse ja õigsuse eest (Maksu- ja Tolliamet, 2020). Selleks, et vältida rahaliselt kalleid viivitusi, trahve ja kauba arestimist, peavad tolliagendil olema teadmised riigisisese- ja välise kaubavahetuse protseduuridest, tolliseadustest ja piirangutest teatud kaupadele (Pastor, *et.al.*, 2015, p. 2).

Tolliagendid on tähtsad väliskaubanduse suhete arendamiseks, kuna just nemad on ühenduseks tolliasutuste ning väliskaubanduses osalejate vahel. Samuti on tolliagente vaja tolliformaalsuste progressiivse korraldamise jaoks, mis omakorda suurendab maksude tagatiste garantiisid ning riigieelarve tulusid. Riigid üritavad globaliseerumise, rahvusvahelistumise ja rahvusvaheliste ühenduste laiendamise jaoks ühtlustada ning standardiseerida tolliformaalsusi. Tolliagentide tegevuste uurimine on oluline ülesanne kaasaegsatele majanduslikule teadusele välismajandustegevuse alal. (Onyshchenko & Korobkova, 2013, p. 257)

Tolliagendid omavad toetavat mõju rahvusvahelisele tarneahelale (Haughton, 2006, p. 17), seega võivad pandeemiast tekkinud probleemid tolliagentuurides (näiteks tolliagentide isolatsioon koroonaviirusesse haigestumise tõttu) tekitada selles tõrkeid. Rahvusvahelises kaubanduses osalevad tolliagendid järgnevates etappides: toodete klassifitseerimine vastava tariifi kohaldamiseks, vajaliku dokumentatsiooni koostamine, teabe esitamine tolliasutustele ning tollimaksude maksmise korraldamine. Samuti võivad tolliagendid abistada kliente transpordialaste nõuannetega. Ärikeskkond, milles tegutsevad tolliagendid, mõjutab suuresti nende teenuseid ja äri võimalusi. Mõndades riikides saavad ainult spetsiaalse loaga tolliagendid tollideklaratsioone esitada. (Gutierrez, *et al.*, 2005, p. 5)

Osad Eesti tolliagentuurid omavad mitmeid tolli poolt pakutavaid võimalusi kauba kiiremaks lahtitollimiseks. Volitatud kaubasaaja staatusega saab loa omanik jätta kauba ja sellele vastava transiitollideklaratsiooni veo lõpetamisel tolliasutusele esitamata ning transiitvedu lõpetatakse transiitdeklaratsioonide andmevahetussüsteemis NCTS volitatud

kaubasaaja poolt (Maksu- ja Tolliamet, 2020). Volitatud kaubasaaja staatus tolliagentuuril võimaldab transiidiga sõitvatel veokitel sõita tolliagentuuri territooriumile ning oodata seal kauba vabasse ringlusse laskmist. Veoki juht saab kaubadokumendid tolliagentidele kohe üle anda ning impordi protseduur muutub kiiremaks ning mugavamaks.

Volitatud kaubasaaja staatuse saamiseks peavad olema täidetud järgmised nõuded (Maksu- ja Tolliamet, 2020):

1. Taotleja asub liidu tolliterritooriumil;
2. Taotleja deklareerib, et kasutab liidu transiidiprotseduure järjepidevalt;
3. Taotleja vastab tolliseadustiku artikli 39 punktides a, b ja d sätestatud kriteeriumidele.

Tolliseadustiku artikli 39 punktid a, b ja d sätestavad järgmiseid kriteeriume (Euroopa Liidu Teataja, 2013):

1. Tolliagentuuril peavad puuduma nii tolli- ja maksuõigusaktide tõsised ja korduvad rikkumised kui ka rasked majandustegevusega seotud kuriteod;
2. Ettevõttel peab olema tõendus, et see on võimeline haldama oma tegevust ja kaubavoogu kõrgetasemeliselt;
3. Tollialaseid lihtsustusi kasutava volitatud ettevõtja loa korral peab tolliagentuuril olema läbiviidava tegevusega otseselt seotud praktilised pädevusstandardid või kutsevalifikatsioon.

Volitatud kaubasaaja staatuse taotlusele tuleb lisada enesehindamise küsimustik ning territooriumi plaan, kuhu on märgitud ootavate veokite asukohad. Volitatud kaubasaaja staatuse loa taotlus esitatakse Euroopa Liidu tolliotsuste süsteemis (CDS). (Maksu- ja Tolliamet, 2020) Volitatud kaubasaaja staatuse saamiseks seatud tingimused näitavad, et loa väljastamist reguleeritakse rangelt ning Tolliseadustikus sätestatud kriteeriumid võimaldavad antud staatust saada ainult pädevatel ning seaduskuulekatel ettevõtetel.

Seoses tervishoiu aspektidega on Maksu- ja Tolliamet võtnud kasutusele meetme, mis võimaldab vähendada tolliagentuuride töötajate kontakte potentsiaalselt ohtlike inimestega COVID-19 suhtes (kaubaautode juhid). Volitatud kaubasaatjad ja -saajad saavad transiidiprotseduuri alustamisel ja lõpetamisel kasutada enda õigusi ehk pöörduda või suunata oma kliendid tolliametnike poole (Maksu- ja Tolliamet, 2020), seega on volitatud kaubasaaja staatust omavate tolliagentuuride töötajatel võimalus vähendada kontakte veokite juhtidega.

Kokkuvõtteks kirjeldati alapeatükis tolliagentuuride ning tolliagentide olemust ja nende tähtsust nii kaubanduses kui ka tarneahelas. Samuti käsitleti õigusakte, mis reguleerivad Eesti tolliagentuuride tegevust. Alapeatükis anti ülevaade ka tolliagentuuridega seotud riskidest, volitatud kauba saaja staatuse olemusest ning staatuse saamise tingimustest. Tolliagendid on isikud, kellel on asjakohase tolliasutuse luba tegeleda tolliformaalsustega kaubandusega tegelevate ettevõtete eest. Tolliseaduses on sätestatud, et Eestis tegutsevad tolliagentuurid tolliagentide kaudu. Tolliagentidel on tähtis roll nii rahvusvahelises kaubanduses kui ka tarneahelas, kuna nad kiirendavad dokumentide voogu, klassifitseerivad tooteid, korraldavad tollimaksude maksmise ning tegutsevad kui ühenduslüli kauplejate ning valitsuse vahelises koostöös. Tolliagentidel on tähtis kajastada deklaratsioonides õiget infot ning teha koostööd usaldusväärsete partneritega, et vältida probleeme seadustega. Volitatud kaubasaaja staatus võimaldab tolliagentuuridel jätta kaup ja sellele vastav transiiditollideklaratsioon transiitveo lõppemisel tolliasutusele esitamata. Tolliseadustikus on sätestatud, et volitatud kaubasaaja staatuse saamiseks peavad taotlejal puuduma asjakohaste õigusaktide tõsised ja korduvad rikkumised.

1.2. COVID-19 ja selle tõkestamise meetodid

Käesolevas alapeatükis kirjeldatakse COVID-19 olemust ja selle levikut. Samuti antakse ülevaade viiruse leviku tõkestamiseks kasutatavatest meetmetest, koroonaaolukorrast Eestis, pandeemia tagajärgedest maailmas ning kaugtööst.

2019. aasta 31. detsembril teatati esimest korda Maailma Terviseorganisatsioonile (edaspidi WHO) kopsupõletikust, mille põhjus on tundmatu. Varsti avastati, et haiguspuhang oli põhjustatud uue koroonaviiruse tõttu. Hiljem sai antud koroonaviirus nime COVID-19. (Brammer, *et.al.*, 2020, p. 494)

Koroonaviirused on suur rühm mikroorganisme, mis võivad tekitada haigusi alates tavalisest külmetusest kuni raskemate haigusteni nagu raskekujuline äge respiratoorne sündroom (RÄRS) ja Lähis-Ida respiratoorne sündroom (MERS). Koroonaviiruse haigust põhjustav viirus COVID-19 tuvastati esimest korda haiguspuhangu uurimise käigus Wuhanis, Hiinas. (Noutchie, 2021, p. 35)

Koroonaviirus levib piiskadena, mis pole silmale nähtavad ja mida levitavad inimesed hingates, rääkides, köhides või aevastades. Viirus levib ka pindade kaudu, millega on

nakatunud inimesel kokkupuude olnud. Iga koroonaviirusega nakatunud inimene nakatab keskmiselt 2 (2–2,5) inimest ning mida rohkem puutub nakatunu teiste inimestega kokku, seda tõenäolisemalt nakatuvad ka nemad. Viiruseosakesed levivad suletus ruumis kuni kahe meetri kaugusele. Viirus võib säilida 4–5 päeva toatemperatuuril ja 40% niiskuse juures. Viirus hävib kõrgema temperatuuri ja niiskuse puhul kiiremini. COVID-19 kõige levinumad sümptomid on palavik, köha ja hingamisraskused. Samas on tuvastatud, et mõningatel inimestel ei avaldu mitte ühtegi sümptomit vaatamata nakatumisele ning inimene on ikkagi nakkusohtlik. Koroonaviiruse peiteperiood on umbes 2-14 päeva, keskmiselt 5 päeva. (Kriis, 2020)

Eestis peavad COVID-19 kahtlusega isikud koju jääma. Arsti otsusel jäävad koroonaviirusesse haigestunud kodusele ravile ja eneseisolatsiooni või isik saadetakse haiglaravile. Kodusel ravil ja eneseisolatsioonis peab haigestunud isik vältima kontakte teiste inimestega ning pidama kinni hügieeninõuetest (näiteks kätepesu). Eneseisolatsiooni saab lõpetada ainult arst. (Nakkushaiguste tõrje nõuded, 2020)

Kui isik on saanud teavituse (näiteks Terviseametilt), et on lähikontaktne, siis peab ta jääma eneseisolatsiooni. Eneseisolatsioonis viibiv inimene ei tohi käia tööl ning isik peab olema kodus. Kodust võib väljuda ainult hädatarvilikus olukorras, näiteks arsti visiidiks. Isik on lähikontaktne, kui ta on olnud COVID-19 haigega viimase 24 tunni jooksul kontaktis vähemalt 15 minutit ning lähemal, kui 2 meetrit. Koroonaviirusesse haigestunud inimene on nakkusohtlik umbes 2 päeva enne ja kuni 10 päeva pärast sümptomite avaldumist. Juhul, kui isik on määratud lähikontaktseks, kuid on viimase 6 kuu jooksul koroonaviiruse läbi põdenud või läbinud viiruse vastase vaksineerimise kuuri, ei pea ta eneseisolatsioonis olema. Lähikontaktsete on näiteks need isikud, kes elavad samas majapidamises või on olnud otseses füüsilises kontaktis COVID-19 haigega. (Terviseamet, 2021)

Terviseameti juhises COVID-19 haige lähikontaktsele on kirjas, et testimine pole kohustuslik, kuid on siiski soovitatav 10-kalendripäevase karantiini lõppemisel teha SARS-CoV-2 test, et avastada võimalik asümptomaatiline haigestumine. Samuti on käitumisjuhises kirjutatud, et inimesed kasutaksid kaugtöö ja -õppimise võimalust. (Terviseamet, 2021) Kui tolliagentuuri töötaja on lähikontaktne, võib kaugtöö tekitada probleeme ja ebamugavusi agentuuri jaoks.

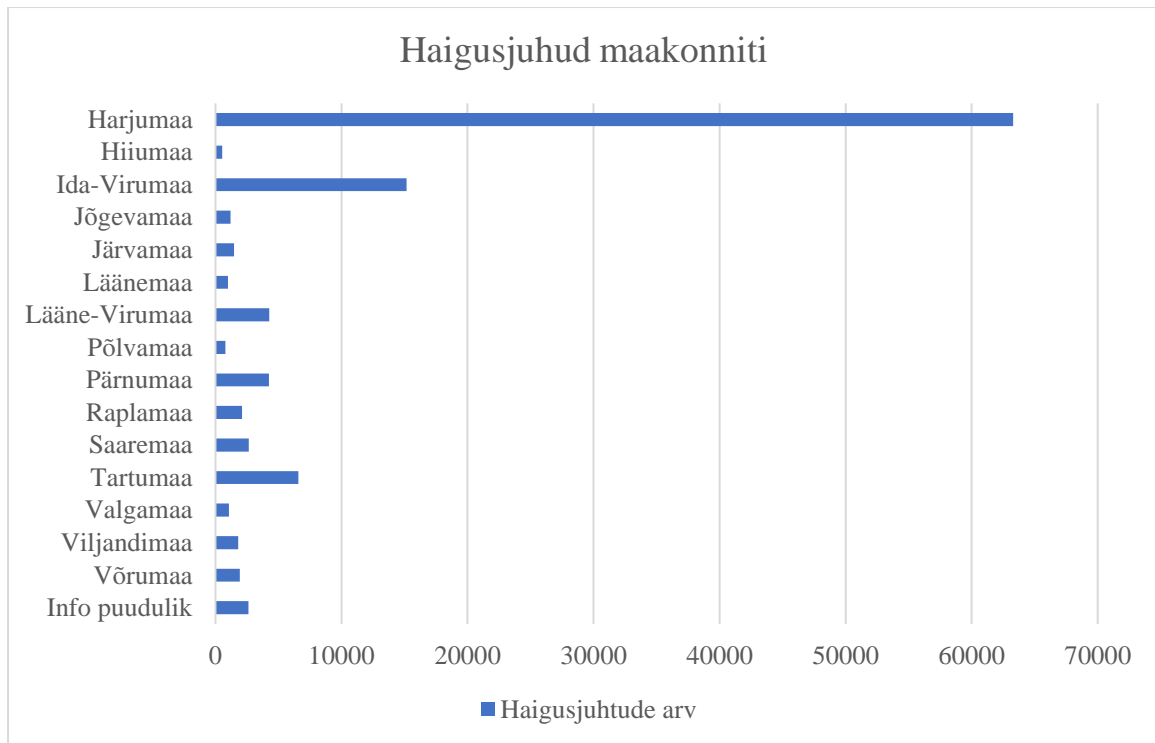
Koroonaviirus tungis 114. riiki, nakatas 118 000 inimest ja põhjustas 4291 surma ainult peale 71. päeva alates haiguspuhangust (Brammer, *et.al.*, 2020, p. 494). 2020. a. jaanuaris

teatas WHO uuest koroonaviiruse haiguspuhangust ja 2020. aasta märtsiks arenes see mitmel mandril globaalseks pandeemiaks (Burn & Mudholkar, 2020, p. S365).

Riike survestati tegelema puhanguga „kiirelt ja agressiivselt“. Paljude riikide inimesed, ärid, tervishoiusüsteemid ning seadusandlikud institutsioonid polnud COVID-19 jaoks valmis. Viirus ilmus samal ajal, kui paljud riigid olid läbinud ideoloogilised ja sisulised muutused, mis mõjutas nende riikide soove ja võimalusi arendada võimalikke lahendusi pandeemilise haiguse stsenaariumide jaoks. Paljud neoliberaalsed tervishoiusüsteemid polnud valmis lahendama probleeme, mida viirus tekitas. Vaatamata sellele, et paljudel riikidel puudus ettevalmistus pandeemia ohtudeks, olid COVID-19 leviku tõkestamiseks vastuvõetud meetmed enneolematud. (Brammer, *et.al.*, 2020, p. 494)

COVID-19 mõjutab peaaegu kõiki majanduse aspekte kogu maailmas. Valitsused on sulgenud piirid, keelanud massikogunemised ning sunnivad inimesi sotsiaalselt distantseeruma. Nimetatud meetmed loovad ettevõtete ja üksikisikute jaoks uued normid. Inimeste tervise kaitseks rakendatud piirangud on ohustanud maailmamajandust, seega vajab majandus stimuleerimist ning ettevõtlus rolli ümberkorraldamist ühiskonnas. (Brammer, *et.al.*, 2020, p. 493)

Kuupäevaks 30.03.2021 on Eestis 105416 kinnitatud koroonaviiruse haigusjuhtu. Viimase 14 päeva nakatumised 100 000 elaniku kohta on 1344,64. Kokku on teste tehtud 1 138 772 tükki. Haiglaravil on 725 inimest ning haiglast on välja kirjutatud 5466 inimest. Inimeste surmade arv on kokku 896. Keskmise positiivsete testide osakaal viimase 14 päeva kohta on 19,36%. Kokku on vaksineeritud 196317 inimest (14,772% elanikkonnast), millest on täielikult vaksineeritud ehk 2 süsti saanud 61206 inimest. (Koroonakaart, 2021)

Joonis 1. COVID-19 haigusjuhud Eestis maakondade järgi (06.04.2021 seisuga) (Koroonakaart, 2021; autori koostatud)

Joonisel 1 on näha, et kuupäevaks 06.04.2021 on Harjumaal kokku avastatud 63 288 COVID-19 haigusjuhtu. Võrreldes teiste maakondadega on Harjumaal koroonaviiruse juhtumeid palju rohkem ning kuna enamus agentuure asub just seal, võib see neid negatiivselt mõjutada.

COVID-19 leviku tõttu on tehtud ajutised muudatused tollipunktide lahtiolekuajades. Näiteks toimub Paldiski piiripunktis klientide teenindamine vaid esmaspäeviti, kolmapäeviti ja reedeti kell 08:30 kuni 16:30. Samuti on muudetud lahtiolekuajaseid lennujaama tollipunktis ja Muuga tollipunktis. Klientidel ei lubata ka teenindussaalidesse siseneda. Maksu- ja Tolliameti leheküljel on kirjutatud, et on võimalik lisa ajakulu ning ebamugavused kokkupuutes tolliga. (Maksu- ja Tolliamet, 2020) Muudatused tollipunktide lahtiolekuajades mõjutavad tolliagentuure negatiivselt, kuna agentuurid on samuti Maksu- ja Tolliameti kliendid ning ettevõtete töötajad peavad vahepeal tollipunktis kohal käima (näiteks originaaldokumentide üleandmiseks).

Enamus riike maailmas on kasutusele võtnud sotsiaalse distantseerumise, mis viib koolide, ülikoolide ja äride (välja arvatud hädavajalike teenuste) sulgemiseni. Paljude asutuste sulgemise tõttu tekitab sotsiaalne distantseerumine tõsiseid tagajärgi hariduses, arengus ja tööhõives. Läbimõttlemata riigi sulgemise või kodus püsimise eeskirjade tühistamine võib

omada katastroofilisi tagajärgi, kuna koroonaviiruse puhangud võivad suurenedada ning surmajuhtumite arv kasvab rohkelt üle terve maailma. (Noutchie, 2021, p. 36, 44) Testimine, COVID-19 juhtumite tuvastamine ning isolatsioon on kriitilise tähtsusega tegevused, mis võimaldavad peatada viiruse levikut. Muud meetmed, nagu sotsiaalne distantseerumine ja näomaskide kandmine on samuti vajalikud. (Kuster & Overgaard, 2021, p. 2)

Üheks meetmetest koroonaviiruse leviku tõkestamiseks on kaugtöö.

Alates aastast 1994 on teada, et enamik ettevõtteid sobivatest tegevusaladest propageerivad kaugtööd kui eelist. Vaatamata sellele on olemas tähtsad elanikkonnarühmad, kellel pole ligipääsu kaugtööle või distantstõppele. Kaugtöö saavutas suurima populaarsuse taseme COVID-19 pandeemia ajal, kuna aina rohkem riiklike- ja eraettevõtteid tutvustasid seda kui töökorraldust, mis aitab hoida oma töötajaid ohutuses ning tagada esmatähtsate kaupade ja teenuste kättesaadavust. (Grigorescu & Mocanu, 2020, p. 385)

Kui varem puudus huvi investeerida kaugtöösse, siis praegu peavad ettevõtted COVID-19 tõttu kaugtööle üle minema. Üleminekuks kaugtööle on vajalik infrastruktuur ja kaugtööd võimaldavad tehnoloogia: kaugtöölauad, lairibaühendus, elekter. Kuna rahvas üle terve maailma on sunnitud koroonaviiruse tõttu kaugtööd tegema, moodustavad nende arusaamad, jõudluse muutused ja kogemused kaugtöö ajal uue uuringute ala. Inimeste töö ja kodu piirid hakkavad hägustuma, kuna koduga seotud asju hakatakse kasutama tööalastes tegevustes ning tööga seonduvaid aspekte hakatakse kasutama kodustes tegevustes. Töö- ja koduelu segunemine põhjustab probleeme nii koduelus isegi peale tööpäeva lõppu kui ka tööelus (tööajal koduste asjadega tegelemine). Ülaltoodud probleemid vähendavad oluliselt töötajate tulemuslikkust ja nende rahulolu töökohaga. Samuti mõjutavad need probleemid negatiivselt töötajate motivatsiooni, mis on tihtipeale seotud tulemuslikkusega. (Bhattacharya & Mittal, 2020, p. 66)

Kokkuvõtteks käsitleti alapeatükis COVID-19 olemust, selle tõkestamiseks kasutatavaid meetmeid, pandeemia mõju nii Eestis kui ka välismaal ning kaugtööd. Samuti kirjeldati alapeatükis koroonalukorda Eestis. Koroonaviiruse haigust põhjustab COVID-19, mis tuvastati esimest korda 31. detsembril Wuhanis, Hiinas. Koroonaviirus levib piiskadena ning pindade kaudu. Eestis peavad COVID-19 haiged olema eneseisolatsioonis. Koroonaviirus levis kiiresti üle terve maailma ning paljud riigid polnud selleks valmis. Inimeste kaitseks rakendatud piirangud ohustavad maailmamajandust, seetõttu vajab see

stimuleerimist. Kuupäevaks 30.03.2021 oli Eestis 105416 kinnitatud koroonaviiruse haigusjuhtu ning viimase 14 päeva nakatumised 100 000 elaniku kohta oli 1344,64. Antud statistika näitab, et Eestis on viiruse levik väga suur. COVID-19 leviku tõttu muutusid Eesti tollipunktide lahtiolekuajad, mis mõjutas tolliagenteure negatiivselt. Koroonaviiruse tõttu pidid ettevõtted üle terve maailma kaugtööd rakendama, mis mõjutas töötajate efektiivsust negatiivselt.

1.3. Rahvusvaheline kaubandus ja COVID-19 mõju sellele

Käesolevas alapeatükis kirjeldatakse rahvusvahelise kaubanduse olemust ja COVID-19 mõju sellele. Samuti antakse ülevaade Eesti impordist ja ekspordist koroonakriisi ajal SITC kaubajaotuse järgi.

Rahvusvaheline kaubandus on kaupade või teenuste vahetamine erinevate riikide jurisdiktsiooni vahel. Bürokratia tõttu tekkinud viivitused koormavad piiriületustel kauplemisega tegelevaid ettevõtteid. Ülemaailmse kaubandussüsteemi jaoks on ekspordi- ja impordiprotsesside lihtsustamine, kaasajastamine ja ühtlustamine muutunud oluliseks teemaks. Kaubanduse hõlbustamine kaasab laia ja mitmekülgse hulga avaliku ja erasektori gruppe, püüdes luua lihtsate ja standardiseeritud menetluste ning tavade alusel piiriületuste tehingute jaoks lihtsa ja prognoositava süsteemi. Paljud riigid ning rahvusvahelised organisatsioonid on tunnistanud e-kaubanduse arendamise eeliseid, seega ka hõlbustades kaubandusportaalide väljatöötamist, mis võimaldavad ettevõtjatel ja valitsustel elektroonilisel viisil kaubandusteavet töödelda. (Tijan, *et.al.*, 2019, p. 130)

Rahvusvahelise kaubanduse osana võib transpordisektorit vaadelda avaliku infrastruktuuri, tarneahela, teenuse või ettevõtte osana. Transpordisektor osaleb reisijate- ja kaubaliikluses. Transpordidokumendid on rahvusvahelise kaubanduse tehingute tähtis osa. Neid dokumente väljastavad laevaliinid, lennufirmad, rahvusvahelised transpordiettevõtted, raudtee ettevõtted, ekspedeerijad, logistikaettevõtted ja muud. Laevanduse ettevõtete kaubaveodokumendid sisaldavad kirjet tehingust, juhiseid kauba kohaletoimetamise ning käitlemise kohta. Tavapäraselt tuli paberdokumendid koostada, kopeerida ning laiali saata üle kogu maailma. Transpordisektor jätkab paberdokumentide vahetust. Ilma elektroonilise dokumentide edastamiseta võib informatsiooni laiali saatmine olla aeganõudev, mõjutades lõppkokkuvõttes äri tootlikkust. (Tijan, *et.al.*, 2019, pp. 130-131)

Rahvusvaheline kaubandus on hulk tegevusi, mille eesmärk on vahendada välisriikide vahel kapitali, kaupu ja teenuseid üle rahvusvaheliste piiride. Enamikus riikides peavad rahvusvahelise kaubandusega seotud ettevõtted regulaarselt esitama valitsusasutustele suures koguses teavet ja dokumente. Teave ja dokumentatsioon tuleb tihtipeale esitada läbi erinevate asutuste, millel on erinevad süsteemid ning pabervormid. Nimetatud nõuded koormavad nii valitsusi kui ka erasektorit. (Tijan, *et.al.*, 2019, p. 131)

Kaubanduse protseduuride lihtsustamine on muutunud rahvusvahelise kaubanduse tõhususe ja riikide majandusarengu võtmeteguriks. Kaubanduse protseduuride hõlbustamise peamine eesmärk on muuta import ja eksport kiiremaks, odavamaks ja paremini prognoositavaks, tagades samal ajal selle turvalisuse, formaalsuste lihtsustamise ning asjakohase teabe ning dokumentide vahetuse tarneahela erinevate partnerite vahel. (Tijan, *et.al.*, 2019, p. 130)

Nii Maailma Kaubandusorganisatsioon (edaspidi WTO) kui ka Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Kaubandus- ja Arengukonverents (edaspidi UNCTAD) ennustavad järsku langust maailmakaubanduses ning investeringutes. Nimetatud asutused ennustasid paralleelselt majanduskasvu aeglustust 2020. aasta märsti alguses toimunud seiskamiste ning katkestuste tõttu ülemaailmsetes tootmisahelates. (Ranald, 2020, p. 108)

2020. aasta aprillis avaldatud WTO statistika näitab, et kaubavahetus aeglustus juba 2019. aasta jaanuarist detsembrini, peegeldades kaubavahetuse madalat kasvu enne pandeemia algust (Ranald, 2020, p. 108).

Hiina Rahvavabariigis, Lõuna-Koreas, Jaapanis, Itaalias, Ameerika Ühendriikides ning Saksamaal toimus rohke COVID-19 juhtumite kasv 2020. aasta märtsis. Koroonaviiruse peatamiseks rakendati karantiin, mille tõttu peatus nendes riikides tootmissektor täielikult. Kuna antud riikide tootmissektor on seotud ülemaailmse kaubandusega, on tekkinud tarneahela tõrked. Kaubanduse nõrgenemise tagajärjel on vähenenud konteinerite laevavedu. (Vidya & Prabheesh, 2020, pp. 2408–2410) Tootmissüsteemid, mida on traditsiooniliselt peetud peaaegu iseseisvateks riiklikeks süsteemideks, on tänapäeval maailma ulatuses pidevalt ühenduses. Ülemaailmsed tarneahela võrgud on oma olemuselt seotud. (Kozlowski, *et.al.*, 2021, p. 1)

Oletatakse, et koroonaviirusest tingitud pandeemia on mõjutanud kaubandustootmise peatumise ning vahesaaduste kättesaamatuse tõttu. Peale 1930. aastate majanduslangust on

COVID-19 pandeemiast tingitud majanduskriis kõige tõsisem. (Vidya & Prabheesh, 2020, pp. 2408, 2410–2411)

15. riigis, mis on ülemaailmselt suurimad kaubanduses, vähenes kaubandustihedus rohkem kui 50 protsendi võrra 2020. aasta esimeses kvartalis võrreldes kogu 2018. aastaga (Vidya & Prabheesh, 2020, p. 2414).

Eeldati, et kaubavahetus langeb aastal 2020 COVID-19 tõttu rohkem, kui 13 protsenti. (Vidya & Prabheesh, 2020, p. 2408). Kaubavahetus langes 2020. aastal 5,3. protsendi võrra ehk vähem, kui prognokeeriti. Väljavaade maailmakaubanduse kiireks taastumiseks on paremaks läinud, kuna kaubandus kasvas 2020. aasta teisel poolel kiiremini, kui eeldati. WTO uute hinnangute järgi kasvab maailmakaubandus 2021. aastal 8. protsendi võrra. 2022. aastal peaks kaubavahetuse kasv aeglustuma 4 protsendini, mis näitab, et pandeemia mõju avaldub jätkuvalt, kuna nelja protsendiline kasv jääb pandeemia eelse trendi tasemele alla. (World Trade Organization, 2021)

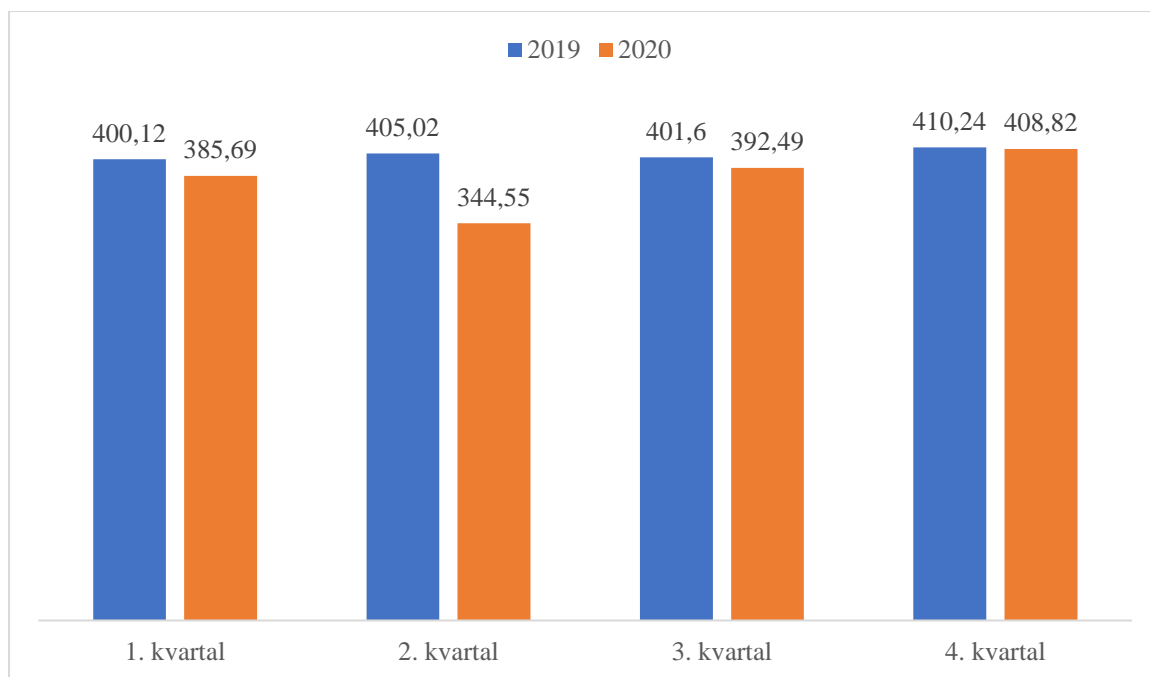
Väliskaubandust saab analüüsida SITC klassifikaatori kaudu. SITC ehk standardne väliskaubanduse klassifikaator on Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni (ÜRO) tooteklassifikaator, mida kasutatakse väliskaubandusstatistikas (kaupade ekspordi ja impordi väärtus ning maht), et koguda kaupade võrreldavaid andmeid rahvusvahelisel tasandil (Utama & Meilianna, 2020, p. 301).

„Klassifikaatori SITC jaotus kajastab (Eurostat, 2021):

- tootmismaterjale;
- töötlemisastmeid;
- toodete turu tavadid ja kasutust;
- kaupade tähtsust maailma kaubanduses;
- tehnoloogilisi muutusi“.

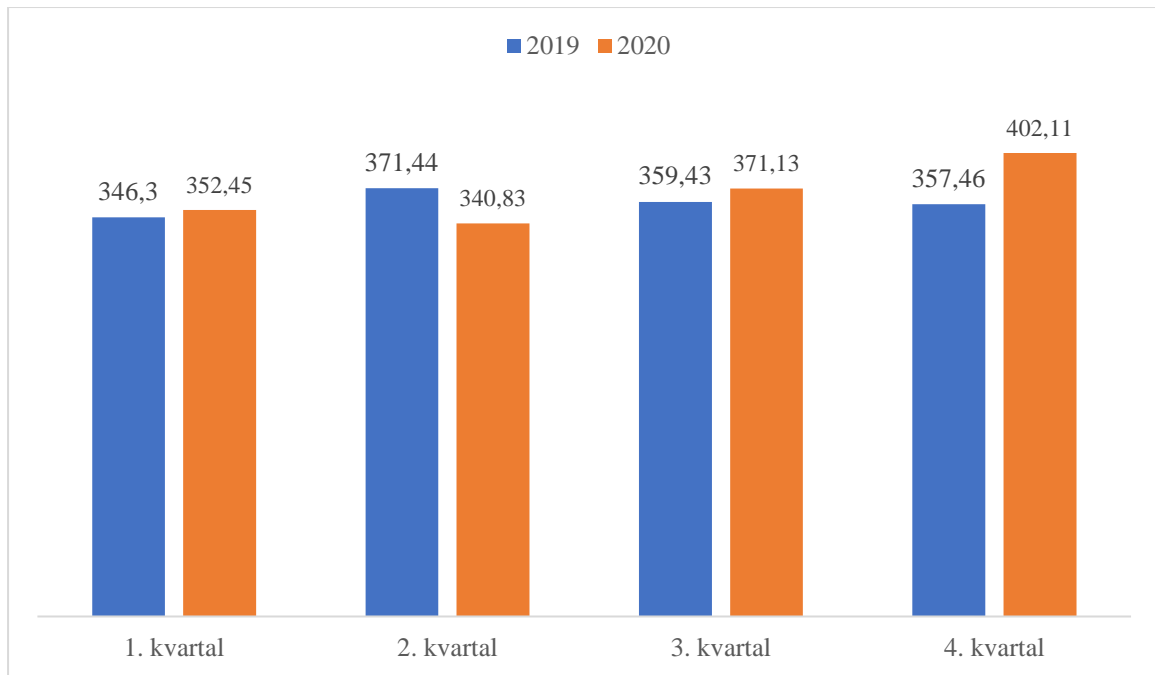
„Klassifikaatori põhikategooriad on järgmised (Eurostat, 2021):

- toidukaubad, joogid ja tubakas (jaotised 0 ja 1 – k.a elusloomad);
- tootmaterjalid (jaotised 2 ja 4);
- mineraalsed kütused, õlid, nendega seotud materjalid (jaotis 3);
- keemiatooted (jaotis 5);
- masinad ja transpordivahendid (jaotis 7);
- muud valmistooted (jaotised 6 ja 8)“.

Joonis 2. Eesti väliskaubanduse impordi mahuindeksid SITC kaubajaotuse järgi aastal 2019 ja 2020 (Statistikaamet, 2021; autori koostatud)

Joonisel 2 on Eesti väliskaubanduse impordi mahuindeksid SITC kaubajaotise järgi aastatel 2019 ja 2020. Andmed on kajastatud majandusaasta kvartalite kaudu. Joonisest on näha, et 2020. aastal on impordi mahuindeks võrreldes 2019. aastaga igas kvartalis madalam. Kõige suurem impordi mahuindeksi vahe on nähtav teises kvartalis, kui võrrelda mõlemaid aastaid. 2020. aastal hakkas impordi mahuindeks taastuma kolmandas kvartalis ning neljandas kvartalis oli see juba peaaegu samal tasemel, mis aastal 2019. Joonis nr. 2 näitab, et pandeemia omas kõige rohkem negatiivset mõju Eesti impordile 2020. aasta teises kvartalis.

Joonis 3. Eesti väliskaubanduse ekspordi mahuindeksid SITC kaubajaotuse järgi aastal 2019 ja 2020 (Statistikaamet, 2021; autori koostatud)

Joonisel 3 on Eesti väliskaubanduse ekspordi mahuindeksid SITC kaubajaotise järgi aastatel 2019 ja 2020. Andmed on kajastatud majandusaasta kvartalite kaudu. Vaatamata kriisi negatiivsele mõjule impordi mahuindeksile on ekspordi mahuindeks võrreldes 2019. aastaga järgneval aastal suurem esimeses, kolmandas ning neljandas kvartalis. Ekspordi mahuindeks oli 2020. aastal madalam 2019. aastast ainult teises kvartalis. Nii impordi kui ka ekspordi mahuindeks oli 2020. aastal madalaim teises kvartalis. Joonisel nr. 3 on näha, et peale teist kvartalit hakkas ekspordi mahuindeks kasvama ning neljandas kvartalis oli see võrreldes 2019. aastaga suurima positiivse vahega.

Tabel 1. Maailmakaubanduse ning ekspordi mahu muutused protsendides aastatel 2017-2022 (World Trade Organization, 2021)

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Maailmakaubanduse maht	4.9%	3.2%	0.2%	-5.3%	8.0%	4.0%
Ekspordi maht						
Põhja-Ameerika	3.4%	3.8%	0.3%	-8.5%	7.7%	5.1%
Lõuna-Ameerika	2.3%	0.0%	-2.2%	-4.5%	3.2%	2.7%
Euroopa	4.1%	1.9%	0.6%	-8.0%	8.3%	3.9%
Sõltumatute riikide ühendus	3.9%	4.1%	-0.3%	-3.9%	4.4%	1.9%
Aafrika	4.7%	2.7%	-0.5%	-8.1%	8.1%	3.0%
Lähis-Ida riigid	-2.1%	4.7%	-2.5%	-8.2%	12.4%	5.0%
Aasia	6.7%	3.8%	0.8%	0.3%	8.4%	3.5%

Tabelis nr. 1 on andmed ekspordi mahu muutustest protsentides aastatel 2017-2022. Aastate 2021 ning 2022 andmed on prognoositud. Samuti on antud tabelis näha terve maailmakaubanduse mahu muudatusi protsentides. Tabelist on näha, et maailmakaubanduse maht hakkas langema juba aastast 2018 ning 2019. aastal kasvas see vaid 0,2. protsendi võrra. 2020. aastal ehk koroonakriisi ajal langes kaubanduse maht 5,3 protsenti. Eeldatakse, et 2021. aastal kasvab maailmakaubanduse maht 8. protsendi võrra ning 2022. aastal langeb kaubanduse kasv 4. protsendi peale. Tabelist on näha, et kõikidel maailmaosadel oli ekspordimaht halvim 2020. aastal. Aasia on ainuke maailmaosa, kus kasvas ekspordimaht, aga vaid 0,3. protsendi võrra. Eeldatakse, et 2021. aastal toimub kõikides maailmaosades järsk ekspordimahu kasv, mis aeglustub 2022. aastal. Aastal 2019

oli kõikidel maailmaosadel ekspordimahu kasv languses. Lõuna-Ameerikas, Euroopas, Aafrikas ning Aasias oli ekspordi mahu kasv languses ka 2018. aastal.

Tabel 2. Impordimahu muutused protsendides aastatel 2017-2022 (World Trade Organization, 2021)

Impordimaht	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Põhja-Ameerika	4.4%	5.1%	-0.6%	-6.1%	11.4%	4.9%
Lõuna-Ameerika	4.5%	5.4%	-2.6%	-9.3%	8.1%	3.7%
Euroopa	3.9%	1.9%	0.3%	-7.6%	8.4%	3.7%
Sõltumatute riikide ühendus	14.0%	4.1%	8.5%	-4.7%	5.7%	2.7%
Aafrika	-1.7%	5.4%	2.6%	-8.8%	5.5%	4.0%
Lähis-Ida riigid	1.1%	-4.1%	0.8%	-11.3%	7.2%	4.5%
Aasia	8.4%	5.0%	-0.5%	-1.3%	5.7%	4.4%

Tabelis nr. 2 on andmed impordimahu muutustest protsentides aastatel 2017-2022. Aastate 2021 ning 2022 andmed on prognoositud. Tabelist on näha, et aastal 2019 langes impordimahu kasv kõikides maailmaosades, välja arvatud Sõltumatute riikide ühenduses. Sõltumatute riikide ühenduse impordimahu kasv 2019. aastal oli tingitud selle järsust langusest aastal 2018. Aastal 2020 ehk koroonakriisi ajal langes impordimaht võrreldes 2019. aastaga igas maailmaosas. Kõige rohkem langes impordimaht 2020. aastal Lähis-Ida riikides, Lõuna-Ameerikas ning Aafrikas. Eeldatakse, et 2021. aastal toimub kõikides maailmaosades järsk impordimahu kasv, mis aeglustub 2022. aastal.

Eesti väliskaubandust ning maailmakaubandust võrreldes on näha, et koroonakriis on Eesti väliskaubandusele vähem negatiivset mõju omanud, eriti ekspordi suhtes.

Kokkuvõtteks kirjeldati alapeatükis rahvusvahelise kaubavahetuse olemust ning viiruse mõju sellele. Samuti anti ülevaade Eesti väliskaubandusest pandeemia ajal SITC kaubajaotuse järgi. Rahvusvaheline kaubandus on kaupade ning teenuste liikumine

erinevate riikide vahel. Ekspordi ja impordi lihtsustamine on kaubanduses muutunud oluliseks teemaks. WTO eeldas, et rahvusvaheline kaubavahetus langeb aastal 2020 üle 13. protsendi, mis langes tegelikult 5,3 protsendi võrra. Prognooside järgi on pandeemia mõju kaubandusele tunda ka 2022. aastal. SITC ehk standardne väliskaubanduse klassifikaator võimaldab kajastada väliskaubandusstatistikat. 2020. aastal langes Eesti impordi mahuindeks SITC kaubajaotise järgi võrreldes 2019. aastaga igas kvartalis, mis näitab pandeemia negatiivset mõju. Eesti ekspordi mahuindeks langes samu aastaid võrreldes vaid teises kvartalis, seega mõjutas pandeemia rohkem importi. Maailmakaubanduse kasvu maht langes aastast 2018 ning suurim langus toimus 2020. aastal ehk pandeemia ajal. Pandeemia mõjutas Eesti väliskaubandust vähem, kui maailmakaubandust tervikuna.

2. TOLLIAGENTUURID PANDEEMIA AJAL

2.1. Uurimismetoodika tutvustus

Käesolevas lõputöö empiirilises osas on kasutatud kombineeritud ehk kvantitatiivset ja kvalitatiivset meetodit, kuna mõlemad meetodid aitavad saavutada käesoleva töö eesmärgi. Nii kvalitatiivses kui ka kvantitatiivses uuringus on üks levinumatest andmekogumise meetoditest küsitlus, kus kasutatakse küsimustikku (Õunapuu, 2014, lk 160).

Lõputöö eesmärk on välja selgitada COVID-19 mõju Eesti tolliagentuuride kogu majandustegevuse- ning töökorraldusele ja esitada ettepanekuid, kuidas pandeemiast tuleneva probleemse olukorraga hakkama saada. Eesmärgi saavutamiseks oli üks püstitatud ülesannetest analüüsida pandeemia mõju Eesti tolliagentuuride majandustegurite- ning tööprotsessidele läbi agentuuride töötajate/esindajate hinnangute, mille jaoks viidi läbi ankeetküsitlus. Küsitluse läbiviimiseks kasutati küsimustikku ning kasutati kõikset valimit. Kõikne valim tähendab seda, et uuritakse populatsiooni kõiki objekte või valim erineb populatsioonist minimaalselt (Õunapuu, 2014, lk 142). Populatsiooni objektides on antud uuringu raames kõik Eesti tolliagentuurid, kelle nimekiri on saadav MTA internetileheküljel.

Ankeet toimetati respondentideni elektroonilise posti kaudu. Tolliagentuuride e-posti aadressid koguti MTA internetileheküljelelt, kus on olemas tolliladude andmed. Samuti saadi tolliagentuuride e-postid ettevõtete kodulehekülgedelt ning lõputöö põhijuhendaja käest. Lõputöö põhijuhendaja sai tolliagentuuride e-postid Maksu- ja Tolliameti töötajalt. Küsimustikus oli kokku 13 küsimust, millest 7 olid valikvastustega ja 6 avatud. Ankeetküsimustik koostati *Google Forms* tarkvaras eesti keeles. Küsimustikus oli 8 kohustuslikku ning 5 vabatahtlikku küsimust. Küsimustik oli ettevõtete jaoks anonüümne ning respondente teavitati sellest. Küsimustikus oli kirjas, kelle poolt oli see tehtud ning mis on selle eesmärk. Küsimustikule paluti vastata ettevõtte esindajal (näiteks juhatuse liige või vastutava osakonna juhataja). Ankeetküsitluse puhul täidavad vastajad küsitluse iseseisvalt ning endale sobival ajal ja kohas. (Langerspetz, 2017, lk 309)

Üheksa küsimuse puhul kasutab autor andmete esitlemiseks statistilist analüüsi. Kvantitatiivse meetodi korral kasutatakse statistikat uuritava nähtuse kirjeldamiseks ning

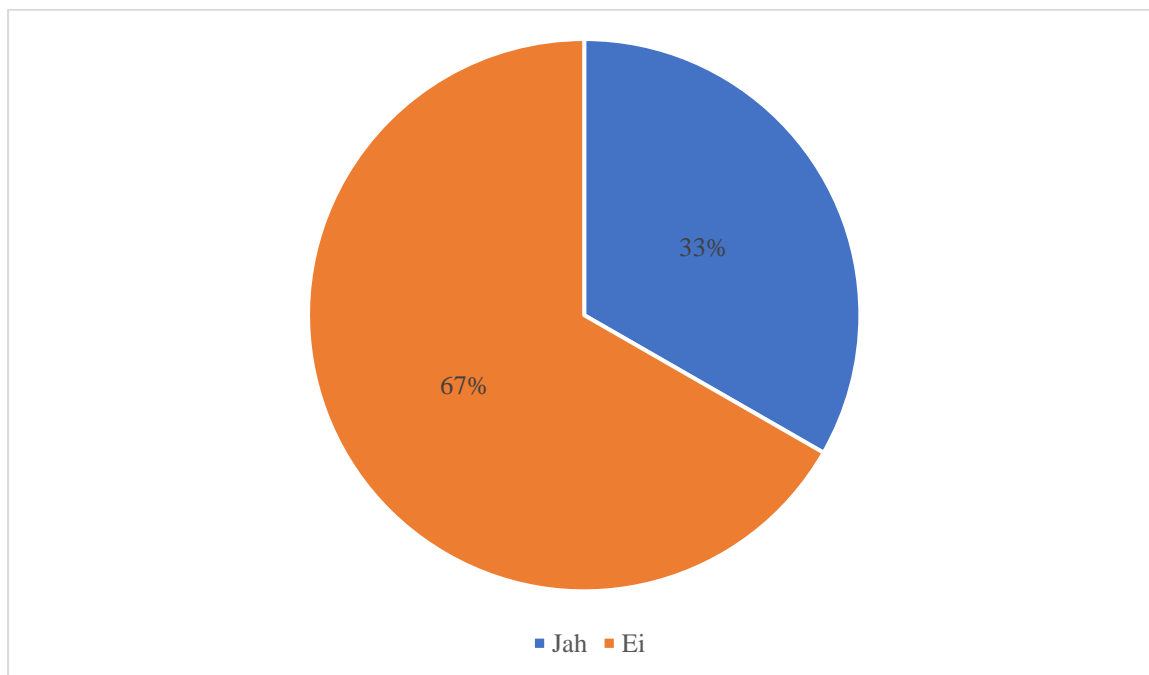
järelduste tegemiseks. Lõputöös rakendatakse kirjeldavat statistikat, mille eesmärk on andmete korrastamine ning andmestikus sisalduva informatsiooni kompaktne ja ülevaatlik esitamine. (Õunapuu, 2014, lk 184) Kvalitatiivse meetodi raames teiseldatakse nelja küsimuse puhul vastused koodidesse ning kategooriatesse, et anda parem ülevaade vastustest.

Käesolevas lõputöös visualiseeritakse üheksa küsimuse puhul arvandmed viisil, mis võimaldab lugejal saada ülevaatlikku ning kompaktset informatsiooni. Uuringute andmed esitatakse graafikute, loetelu ning diagrammina. Autor lisab visualiseeritud andmetele kirjeldused. Nelja küsimuse puhul, mis on avatud vastustega, avalduvad kvalitatiivsed omadused (Õunapuu, 2014, lk 136). Autor kirjeldab kodeeritud ning kategoriseeritud vastuseid.

Eestis on kokku 175 tolliagentuuri. Küsimustikule vastas 21 ettevõtet ehk 12% valimist. Küsitlus viidi läbi ajavahemikul 23.03.2021 kuni 06.04.2021.

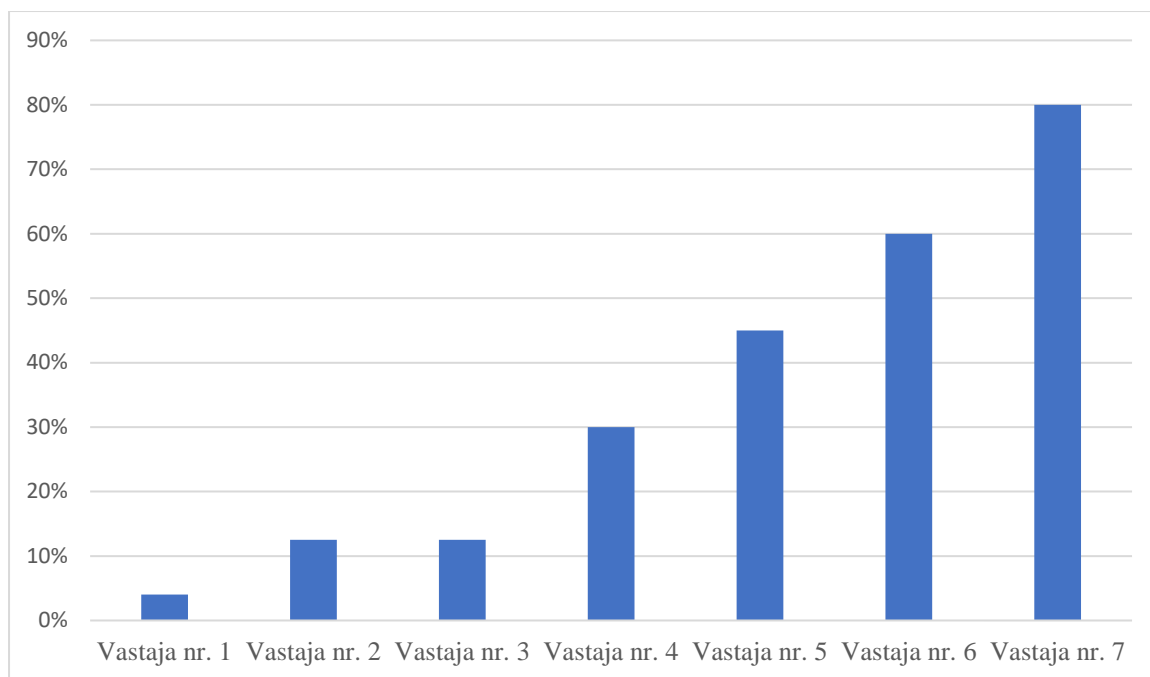
2.2. Koroonaviiruse mõju tolliagentuuridele

Käesolevas alapeatükis analüüsitakse ankeetküsitluse kaudu kogutuid vastuseid, kasutades kombineeritud uurimismeetodit. Küsitluse vastuseid analüüses tehakse järeldused, kuidas on mõjutanud COVID-19 Eesti tolliagentuuride majandustegevust ja töökorraldust ning mis on olnud peamised probleemid koroonaviiruse ajal Eesti tolliagentuuride jaoks.

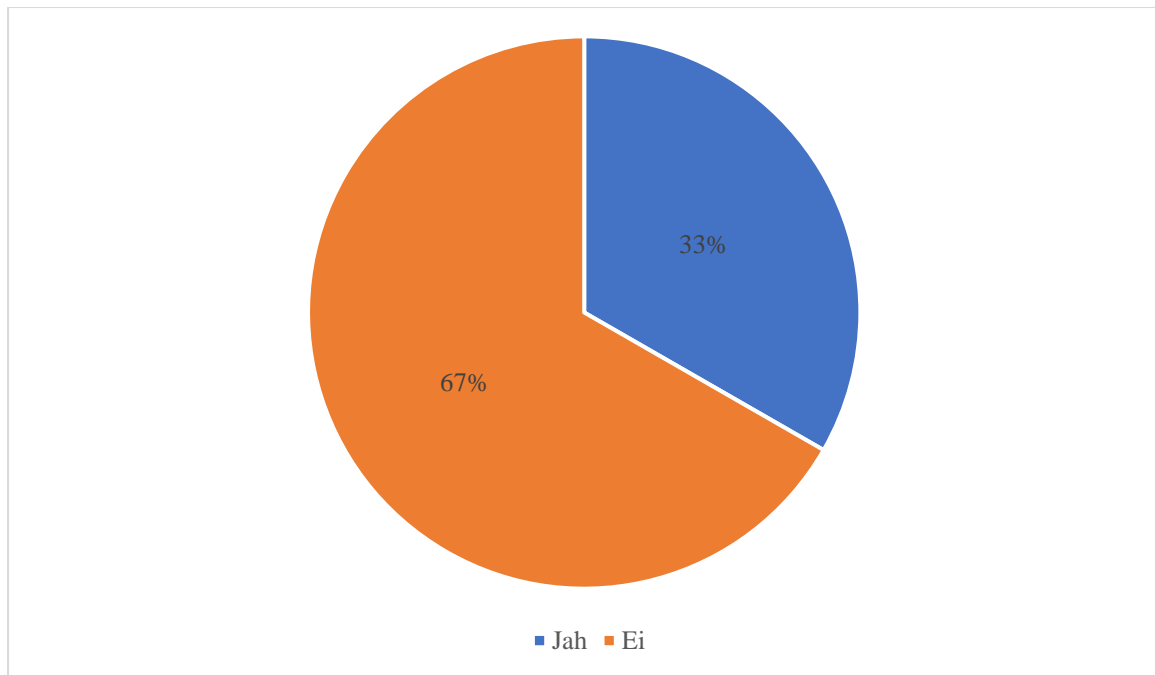
Joonis 4. Käibe vähenemine tolliagentuuride seas (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Küsimustiku esimesel küsimusele, kas ettevõttel on vähenenud käive, oli kaks vastusevarianti: jah ja ei. Küsimusele vastamine oli kohustuslik. 66,7 protsenti ehk 14 tolliagentuuri vastasid, et käive ei vähenenud ning 33,3 protsendil ehk seitsmel agentuuril käive langes. Nimetatud vastused näitavad, et pandeemia ei omanud enamusele tolliagentuuridest negatiivset mõju käibe peale, seega on Eesti tolliagentuuride majandustegurid väheselt mõjutatud.

Joonis 5. Eesti tolliagentuuride käibe vähenemine protsentides aastal 2020 (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Küsimustiku teises küsimuses küsiti käibe vähenemise juhul võrdlust protsentuaalselt 2019. ja 2020. aasta kogu käivete vahel. Küsimus oli avatud ehk ilma vastusevariantideta, seega sai iga agentuur kirjutada täpse käibe erinevuse ning küsimusele vastamine polnud kohustuslik. Kuna käive vähenes vastanud agentuuridest ainult seitsmel, kogus ka antud küsimus 7 vastust. Esimene ettevõtte vastas, et käive kukkus 4 protsendi võrra. Kaks agentuuri vastasid, et käive vähenes 10-15 protsendi võrra (graafikus märgiti 13% mõlema ettevõtte puhul) ning need on kõige kergekujulisemad käivete langemised. Ülejäänud neljal agentuuril olid järgnevad vastused: 30%, 45%, 60% ja 80%. Teise küsimuse vastused näitavad, et ettevõtete käivete vähenemised on väga erinevad. Mõne agentuuri käibe langemine ei olnud tugevasti mõjuv, ühel ettevõttel langes käive ühe kolmandiku võrra, mõnel agentuuril vähenes käive veidi alla või üle poole ning ühel ettevõttel langes käive võrreldes 2019. aastaga peaaegu täielikult. Viiel vastajal seitsmest ehk umbes 71 protsendil kukkus käive vähem, kui pool, seega pole koroonakriis enamusele ettevõtetest katastroofilist mõju omanud.

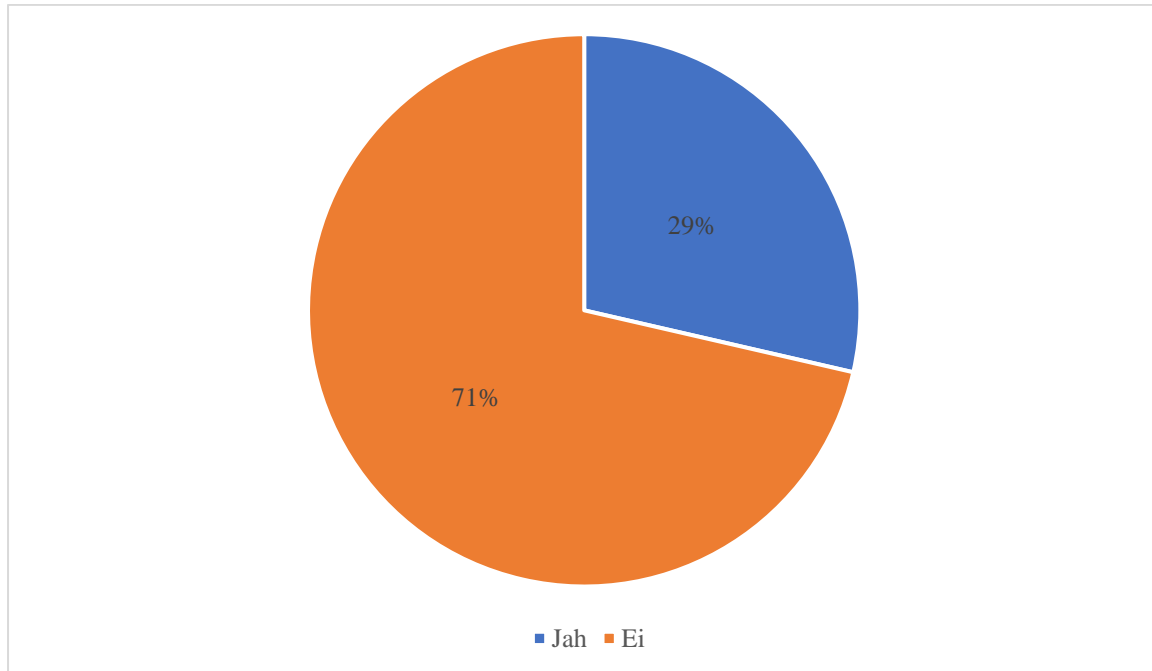
Joonis 6. Eesti tolliaagentuuride üldise töömahu vähenemine (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Järgmisel küsimusel, kas ettevõtte üldine töömaht on vähenenud, oli kaks vastusevarianti: jah ja ei. Küsimus oli kohustuslik. 66,7 protsenti ehk 14 ettevõtet vastasid, et töömaht pole vähenenud ning 33,3 protsendil ehk seitsmel agenturiil oli töömaht langenud. Võrreldes selle ning esimese küsimuse vastuseid saab järeldada, et käive ja töömaht on omavahel tihedalt seotud ning kui käive on langenud, on tõenäoliselt ka töömaht väiksemaks muutunud. Koroonakriis pole ettevõtete töömahule suurejoonelist mõju omanud, kuna suuremal osal agentuuridest pole töömaht vähenenud.

Neljas küsimus, kui palju on vähenenud töömaht, oli ilma vastusevariantideta, seega said ettevõtted kirjeldada töömahu vähenemist oma sõnadega. Küsimus oli vabatahtlik ning kui eelmisele küsimusele vastas eitavalt 7 ettevõtet, kogus antud küsimus 6 vastust töömahu vähenemise kohta. Vastused:

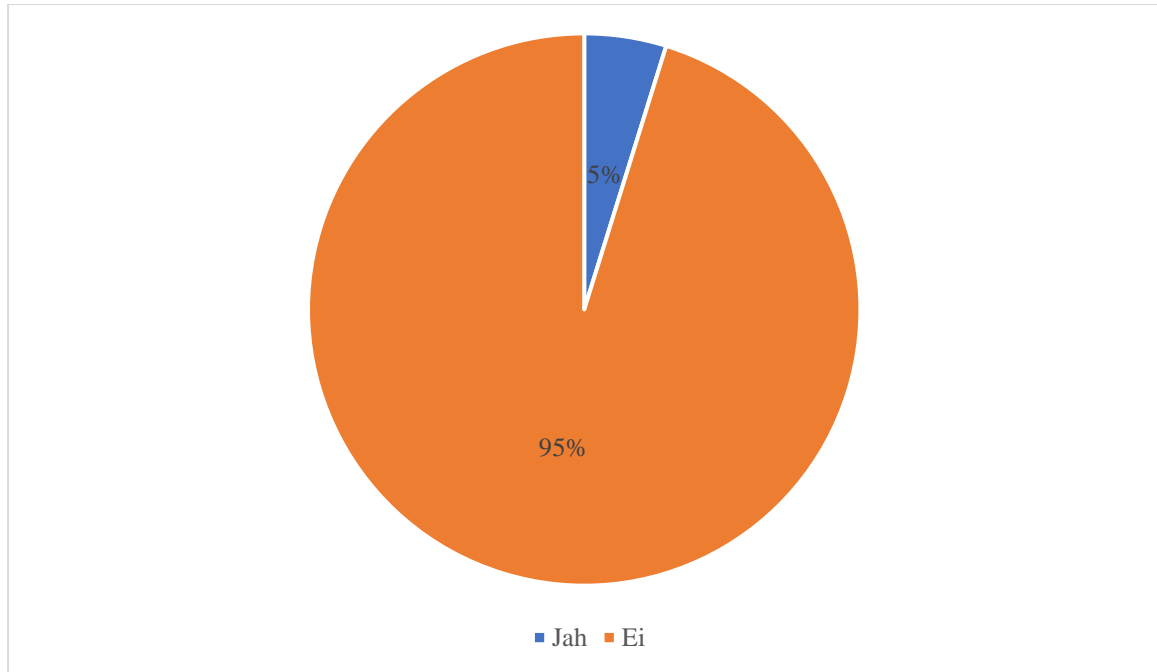
1. 7% 2020. aasta esimeses kvartalis.
2. umbes 10%.
3. 10-15%.
4. 30%.
5. 60%.
6. 80%.

Töömaht ning käive vähenesid protsentides sarnaselt. Ühe tolliagentuuri esindaja vastas, et neil tõusis töömaht 8,5 protsendi võrra.

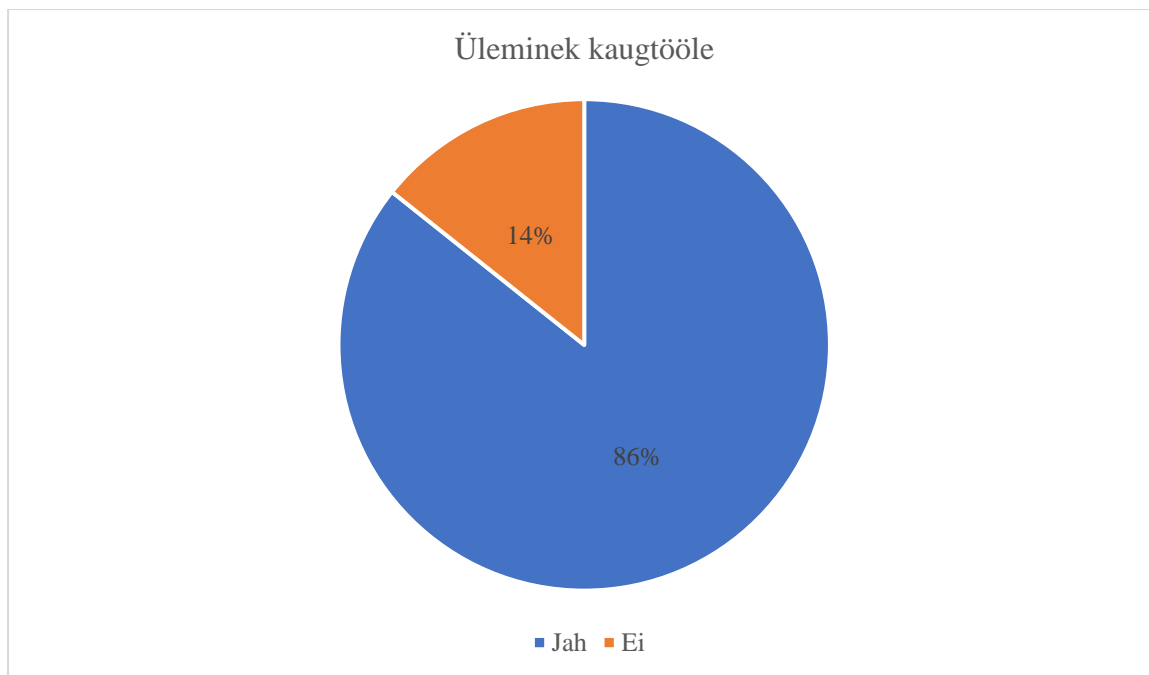
Joonis 7. Eesti tolliagentuuride tollitoimingute ajakulu suurenemine (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Järgmisel küsimusel, kas tollitoimingute ajakulu on agentuuri sisestel ja/või välistel põhjustel suurenenud, oli kaks vastusevarianti: jah ja ei. Küsimus oli kohustuslik. 71,4 protsenti ehk 15 ettevõtet vastasid, et toimingute ajakulu pole suurenenud ning 28,6 protsendil ehk kuuel agentuuril oli see suurenenud. Antud vastused näitavad, et ettevõtted on pandeemia tõttu kehtestatud piirangutega hästi hakkama saanud ning enamusel tolliagentuuridest ei suurenenud tollitoimingute ajakulu. Samas sõltub tollitoimingute ajakulu ettevõtte tollideklaratsioonidest ja muudest formaalsustest, mida kliendid vajavad. Paljud agentuurid pole volitatud kaubasaaja staatusega või nende poolt tehtavad deklaratsioonid ei vaja sertifikaatide kinnitamist tollist, mis võimaldab vältida piirangutest tekitatud negatiivset mõju.

Joonis 8. Eesti tolliaagentuuride töötajate koondamine koroonakriisi tõttu (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Kuuendas küsimuses, kas ettevõtte on koroonakriisi pärast töötajaid koondanud, oli kaks vastusevarianti: jah ja ei. Küsimus oli kohustuslik. 4,8 protsenti ehk kõigest üks agentuur on oma töötajaid koondanud, ülejäänud 95,2 protsenti ehk 20 agentuuri vastasid eitavalt. Võrreldes muude valdkondadega (näiteks teenindussektor) on tolliaagentuurid oma töötajaid koondanud minimaalselt, mis näitab head vastupidavust kriisi ajal. Vaatamata maailmakaubanduse langemisele ning pandeemia tõkestamiseks rakendatud meetmetele, toimub kaubavahetus Eestis edasi. Kui rahvusvaheline kaubavedaja on haigusnähtudeta, ei pea tema riiki sisenemisel testi tegema ning eneseisolatsioonis viibima (Kriis, 2021).

Joonis 9. Eesti tolliagentuuride üleminek kaugtööle (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Seitsmendas küsimuses, kas ettevõtte on pandeemia mingil perioodil kaugtööle üle läinud, sai vastata jah ja ei. Küsimus oli kohustuslik. 85,7 protsenti ehk 18 agentuuri on pandeemia mingil ajahetkel kaugtööd rakendanud ning 3 ettevõtet ehk 14,3 protsenti ei kasutanud kaugtöö võimalust. Lähtudes vastustest on enamus agentuure pandeemia mingil perioodil kaugtööle üle läinud, mis näitab tolliagentuuride valmidust tegutseda erinavates olukordades ning rakendada kaugtööd.

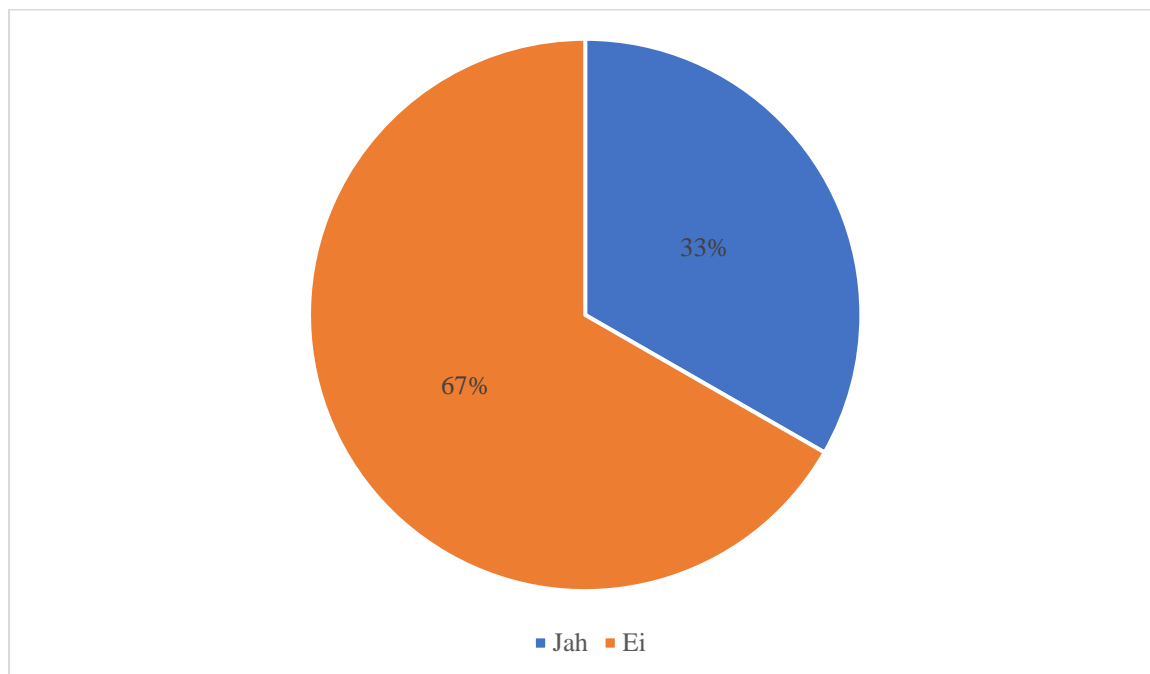
Tabel 3. Ankeetküsitluse kaheksanda küsimuse vastuste kategooriad ja koodid (autori koostatud)

Kategooriad	Koodid
Kaugtöö maht	<ol style="list-style-type: none"> 1. Eriolukorra ajal 100%, peale seda 30-40% 2. Osaline maht 3. Kodukontoris ainult vanemad kolleegid 4. Kontoris ainult üks inimene, ülejäänud kaugtööl 5. Kõik kontoritöötajad on kaugtööl 6. Kontoritöötajad 30%, eesliin töötab
Kaugtöö mõju	<ol style="list-style-type: none"> 1. Töötajate madalam efektiivsus 2. Halvem infovahetus 3. Kodukontori halvemad tehnilised võimalused 4. Negatiivset mõju pole 5. Töötajad on olukorraga rahul

Kuna kaugtöö võib tolliagentuure negatiivselt mõjutada, püstitati kaheksas küsimus järgnevalt: Kui ettevõtte on kaugtööle üle läinud, siis millises mahus ning kuidas on see mõjutanud tööprotsessi ja töötajaid? Küsimus polnud kohustuslik ning kui seitsmendas küsimuses kinnitasid 18 agentuuri kaugtööle üleminekut, vastas käesolevale küsimusele 16 ettevõtet. Küsimusele vastati vabas vormis. 100 protsendiliselt läks kaugtööle üle neli ettevõtet ehk 25 protsenti vastanutest. 5 tolliagentuuri ehk 31 protsenti vastanutest rakendas kaugtööd rohkem, kui 70 protsendiliselt. 1 tolliagentuur läks kaugtööle 50 protsendiliselt üle ning ülejäänud ettevõtted vastasid, et rakendasid kaugtööd osaliselt (alla 50 protsendi). Kaugtöö pole 5 tolliagentuuri tööd mõjutanud. 3 ettevõtet vastas, et kaugtöö on omanud negatiivset mõju tööprotsessile ning töötajatele. 1 ettevõtte vastas, et kaugtööl on olnud positiivne mõju ning ülejäänud ettevõtted ei kirjeldanud kodukontori negatiivseid või positiivseid aspekte. Segavad faktorid, mida nimetati kaugtöö rakendamisel, on inimeste madalam efektiivsus, halvem omavaheline infovahetus, kodukontori halvemad tehnilised võimalused ning suutmatus täita kõiki tööülesandeid.

Kaheksanda küsimuse vastused näitavad, et tolliagentuurid on kaugtööd erinevalt rakendanud. Mõned ettevõtted on suuremas osas või täielikult kaugtööle üle läinud, mõned rakendavad seda minimaalselt. Ettevõtete meetmed sõltuvad näiteks tollivormistustest (tolliaagentuur nr. 4 vastas, et kontoris käiakse vaid sertifikaatide füüsiliseks kinnitamiseks

tollis), töötajaskonnast (tolliagentuur nr. 10 vastas, et kaugtööd teevad ainult vanemad inimesed), volitatud kaubasaaja staatuse olemasolust (vähemalt üks inimene peab kontoris viibima, et dokumente vastu võtta). Kaugtööle üle läinud tolliagentuurid on enamjaolt hästi hakkama saanud ning kodukontorit rakendatakse vastavalt vajadustele ja võimalustele.

Joonis 10. Eesti tolliagentuuride töötajate haigestumine koroonaviirusesse (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Üheksandas küsimuses, kas ettevõtte töötajad on koroonaviirusesse haigestunud, sai vastata jah või ei. Küsimus oli kohustuslik. Seitsmel agentuuril ehk 33,3 protsendil vastajatest olid töötajad koroonapositiivsed ning ülejäänud neljateistkümmel ehk 66,7 protsendil pole töötajad koroonasse nakatunud. Nimetatud vastused kinnitavad, et Eestis on koroonalevik laialdane, kuna ühel kolmandikul tolliagentuuridest on töötajad koroonapositiivsed olnud, mis on antud küsimuse puhul väga suur osa.

Tabel 4. Ankeetküsitluse kümnenenda küsimuse vastuste kategooria ja koodid (autori koostatud)

Kategooria	Koodid
Mõju agentuuridele töötajate koroonaviirusesse haigestumise tõttu	<ol style="list-style-type: none"> 1. Suurenenud koormus teistele töötajatele 2. Kliendi kaotus 3. Dokumentide skaneerimise vajadus 4. Negatiivset mõju pole 5. Töökorralduse muutmine

Kuna töötajate nakatumine koroonaviirusesse võib tolliagentuure negatiivselt mõjutada, püstitati kümnes küsimus järgnevalt: Kui ettevõtte töötajad on koroonaviirusesse haigestunud, siis milliseid probleeme on see agentuuri jaoks tekitanud (näiteks eneseisolatsiooni tõttu)? Küsimus polnud kohustuslik ning see oli vastusevariantideta, et ettevõtte saaksid vastata oma sõnadega. Küsimusele vastas 6 tolliagentuuri, kuigi eelmine küsimus kogus 7 vastust. Peamine probleem töötajate koroonaviirusesse haigestumise puhul on suurenenud koormus teistele tolliagentidele. Samuti töid ettevõtte välja selliseid probleeme, nagu suutmatus operatiivselt lahendada probleeme, töökorralduse muutmine ning lisaressursi vajadus.

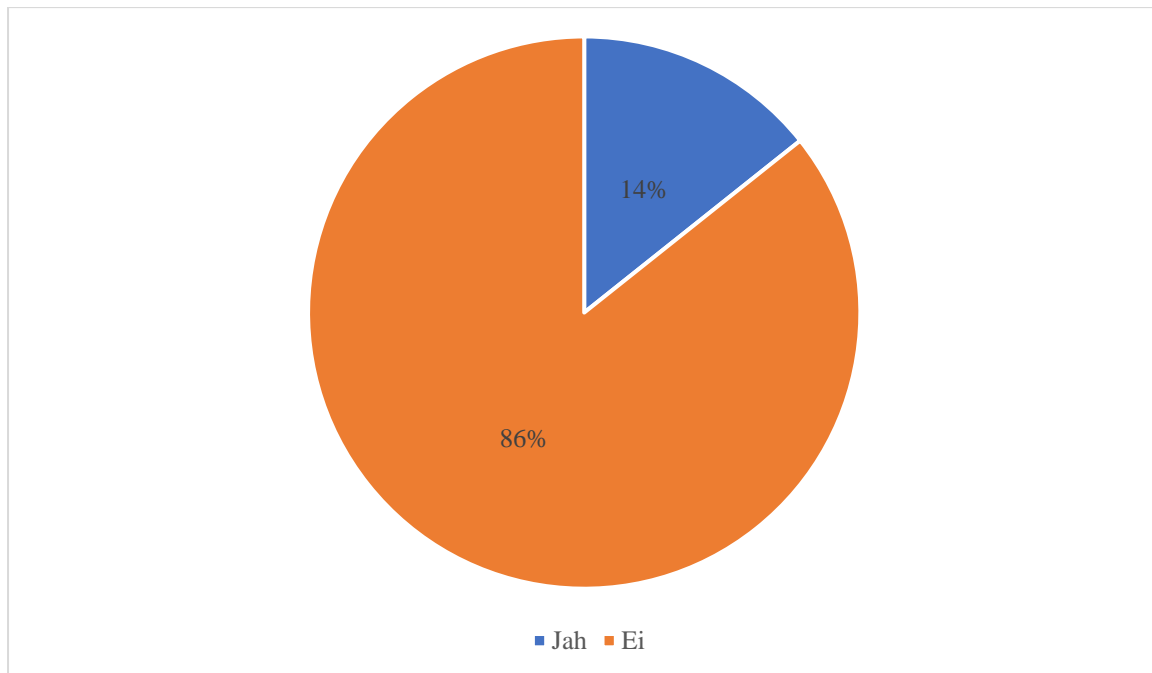
Neljal ettevõttel kuuest ehk 66,7 protsendil tekitas töötajate koroonaviirusesse haigestumine probleeme. Kolmel tolliagentuuril ehk 50 protsendil tekitas kolleegide haigestumine teiste jaoks suuremat koormust.

Tabel 5. Ankeetküsitluse üheteistkümnenda küsimuse vastuste kategooria ja koodid (autori koostatud)

Kategooria	Koodid
COVID-19 leviku piiramisest tingitud ajutiste muudatuste mõju agentuuridele	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dokumentide raskendatud vormistamine tolliasutustes 2. Positiivne mõju 3. Mõju puudub 4. Töömahu vähenemine 5. Ebamugavused tööprotsessides 6. Täiendav COVID-19 risk 7. Negatiivne mõju õiglasele konkurentsile tolliagentuuride vahel

Üheteistkümnendes küsimus, millist mõju on avaldanud COVID-19 leviku piiramisest tingitud ajutised muudatused, oli ilma vastusevariantideta ning kohustuslik. Küsimusele oli lisatud link Maksu- ja Tolliameti internetileheküljele, millel on juhised kaubavahetusega tegelevatele ettevõtetele COVID-19 olukorra ajal. Kaheksale tolliagentuurile ehk 38 protsendile vastanutest pole ajutised muudatused mingit mõju avaldanud. Umbes pooltele vastanutest tolliagentuuridest on ajutised muudatused tekitanud raskusi või ebamugavusi. Kahele ettevõttele ehk 9,5 protsendile on ajutised muudatused positiivset mõju avaldanud.

Mõned tolliagentuurid, kellele pole ajutised muudatused negatiivset mõju avaldanud, kirjeldasid, et piirangutega suudeti kohaneda ning tööülesanded pole tegemata jäänud. Suurim probleem vastanute jaoks oli tolliasutuste osaline sulgemine ning sellest kirjutas 5 tolliagentuuri ehk umbes 24 protsenti vastajatest. Seoses tolliasutuste osalise sulgemisega tõi ettevõtte kõige rohkem esile probleemide olemasolu päritolusertifikaatide vormistamisel. Üks ettevõtte tõi välja, et piirangud on seadnud täiendava riski tolliagentuuridele, kes siiski peavad vahetult olema kontaktis veokijuhtidega.

Joonis 11. Eesti tolliagentuuride muude probleemide olemasolu koroonakriisi tõttu (autori koostatud ankeetküsitluse vastuste alusel)

Järgmisel küsimusel, kas ettevõttel on olnud muid probleeme koroonakriisi pärast, oli kaks vastusevarianti: jah ja ei. Küsimus oli kohustuslik. 85,7 protsenti ehk 18 ettevõtet vastasid ei, 14,3 protsenti ehk kolm agentuuri vastasid jah. Antud vastused näitavad, et küsimustiku eelnevad küsimused on enamiku olemasolevatest probleemidest välja toonud.

Tabel 6. Ankeetküsitluse viimase küsimuse vastuste kategooria ja koodid (autori koostatud)

Kategooria	Koodid
Muud koroonaviirusest tingitud probleemid	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dokumentide raskendatud vormistamine tolliasutustes 2. Vähe tööd 3. Ürituste puudus 4. Laotöötajate haigestumine 5. Töömahu suurenemine

Viimasele küsimusele, kui agentuuril on olnud muid probleeme koroonaviiruse pärast, siis milles need seisnesid, vastas 5 ettevõtet. Küsimus polnud kohustuslik ning oli ilma vastusevariantideta. Ettevõtted tõid välja probleeme, mis olid eelnevates vastustes kirjeldatud (näiteks raskendatud originaaldokumentide vormistamine ning edastamine piiripunktidesse või vähe tööd). Üks tolliagentuur vastas, et kriisi pärast ei toimu erinevaid messe ja muid üritusi ning viimane ettevõtte kirjutas, et neil suurenesid kohaliku turu mahud ning seejärel taastusid ka rahvusvahelised mahud.

Kokkuvõtteks on COVID-19 mõjutanud negatiivselt Eesti tolliagentuuride majandustegevust vaid 33,3 protsendil ettevõtetest ning mõju polnud katastroofiline, kuna enamusel tolliagentuuridest polnud käibe langus suurejooneline. Tolliagentuuride töömaht oli langenud sarnaselt käibele. Koroonaviirus mõjutas enamiku Eesti tolliagentuuride töökorraldust, kuna 85,7 protsenti ettevõtetest rakendas pandeemia mingil perioodil kaugtööd. Tolliagentuurid rakendasid kaugtööd väga erinevalt. Mõned ettevõtted läksid kaugtööle üle suuremas osas või täielikult, mõned rakendasid seda minimaalselt. 33,3 protsendil vastajatest olid töötajad koroonapositiivsed. Töötajate koroonaviirusesse haigestumine tekitas rohkem tööd teistele tolliagentidele. Pandeemia ajal olid suuremad probleemid tolliagentuuride jaoks päritolusertifikaatide vormistamine tollis ning kaugtöö rakendamine.

2.3. Järeldused ja ettepanekud

Käesolevas alapeatükis tehakse järeldused lõputöö teooria ja empiirilise osa alusel ning seostatakse teooriat ja uuringu tulemusi. Samuti kirjeldatakse COVID-19 mõju Eesti tolliagentuuridele ning tehakse ettepanekud, mis võimaldavad vähendada koroonaviiruse negatiivset mõju.

Antud lõputöö uurimisprobleem oli esitatud küsimusena: Kuidas mõjutavad koroonaviirusest tulenevad kaubavahetuse languse ning tervishoiu aspektid Eesti tolliagentuure? Uuringust selgus, et käive kukkus ühel kolmandikul vastanutest ning suuremal osal langes käive vähem, kui pool. Antud tulemused näitavad, et Eesti tolliagentuuride majandustegurid pole suuresti mõjutatud, mis on kooskõlas käesoleva töö 19 leheküljega, kus on samuti välja toodud, et maailmakaubandus langes eeldatust vähem. Antud töö 20 ja 21 leheküljel kirjeldati Eesti väliskaubanduse langust ning selgus, et Eestis on väliskaubandus langenud vähesel määral ja seda ainult impordi puhul, mis on samuti kooskõlas Eesti tolliagentuuride vähese käibe langusega. Samas näitavad tulemused ka seda, et pandeemia omas ikkagi negatiivset mõju Eesti tolliagentuuride käibele ning töömahule (mis langesid sarnaselt), seega on tolliagentuurid seotud rahvusvahelise kaubanduse ja tarneahelaga. Need tulemused on kooskõlas käesoleva töö 9 ja 10 leheküljega, mis toovad samuti välja tolliagentuuride seose rahvusvahelise kaubanduse ning tarneahelaga. Käesoleva töö 18 ja 19 leheküljel on kirjutatud tarneahela tõrgetest ning rahvusvahelise kaubanduse langusest koroonaviiruse tõttu. Antud lõputöö lehekülgedel 14 ja 15 kirjutati pandeemia negatiivsest mõjust peaaegu kõikide riikide majandusele koroonaviiruse vastu rakendatavate meetmete tõttu, mis on samuti kooskõlas uuringu tulemusega, et Eesti tolliagentuuride majanduslik pool on negatiivselt mõjutatud.

Uuringust selgus, et 33,3 protsendil vastanutest ettevõtetest olid töötajad koroonapositiivsed. Antud tulemuse puhul on see väga suur protsent ning see on kooskõlas käesoleva töö 15 leheküljega, kus on välja toodud, et enamus tolliagentuure asub Harjumaal ning just selles maakonnas oli koroonaviiruse juhtumeid (06.04.2021 seisuga) kõige rohkem (vt joonis 1). Volitatud kaubasaaja staatusega tolliagentuuride töötajad peavad veokijuhtidelt kaubadokumente vastu võtma (vt lk 11), seega on neil täiendav risk koroonaviirusesse haigestuda, kuna COVID-19 levib ka pindade kaudu (vt lk 12-13). Tolliagentuuride esindajad vastasid, et peamine probleem töötajate koroonaviirusesse haigestumise puhul on suurenenud koormus teistele tolliagentidele. Antud tulemus on

kooskõlas käesoleva töö 16 leheküljega, mis toob välja, et isolatsioon on kriitilise tähtsusega meede. Eestis peab koroonaviirusesse haigestunu enesisolatsioonis olema (vt lk 13), seega puudub haigestunud tolliagent pikka aega töökohalt, mis suurendabki koormuse teistele töötajatele.

Uuringust selgus, et Eesti tolliagentuuride jaoks on pandeemia ajal peamised probleemid kaugtöö rakendamine ning päritolusertifikaatide kinnitamine tollis, mis tuleneb tolliasutuste osalisest sulgemisest. Suurem osa vastanutest ehk 85,7 protsenti tolliagentuuridest on pandeemia mingil hetkel kaugtööd rakendanud. See tulemus on kooskõlas käesoleva töö 16 leheküljega, milles on kirjutatud, et kaugtöö saavutas suurima populaarsuse taseme COVID-19 pandeemia ajal. Vastustest selgus, et kaugtöö on vähendanud töötajate efektiivsust ning omavahelist infovahetust. Samuti vastati, et kodukontoris on halvemad tehnilised võimalused. Antud tulemused on kooskõlas käesoleva töö 16 leheküljega, kus on kirjeldatud kaugtöö negatiivset mõju töötajatele ning vajadust infrastruktuuri ning tehnoloogia järele kaugtöö rakendamisel. Uuringust selgus ka see, et osade ettevõtete töötajad on kaugtöö olukorraga rahul ning see ei oma negatiivset mõju. Samuti vastas üks ettevõtte, et kaugtöö on mõjutanud töötajaid positiivselt ning uuringu 11 küsimusele, milles küsiti piirangute mõju, vastas 2 ettevõtet, et mõju on olnud positiivne. Antud vastused on samuti kooskõlas käesoleva töö 16 leheküljega, kus on kirjutatud, et enamik ettevõtteid sobivatest tegevusaladest propageerivad kaugtööd kui eelist. Kui ettevõtte on volitatud kaubasaaja staatusega, peab kontoris olema vähemalt üks inimene, kes saab autojuhtidelt kaubadokumente vastu võtta, seega ei saa antud staatusega agentuurid täies mahus kaugtööd rakendada (vt lk 10-11). Antud tulemus on kooskõlas käesoleva töö 16 leheküljega, kus on samuti välja toodud, et kõikidel elanikkonnarühmadel pole ligipääsu kaugtööle. Uuringust selgus, et tolliasutuste osaline sulgemine ning kontaktteenuste piiramine (vt lk 15) raskendab päritolusertifikaatide kinnitamist, mis mõjutab oluliselt tolliagentuuride tööd. Need tulemused on kooskõlas käesoleva töö 15 leheküljega, mis toob samuti välja, et paljude asutuste sulgemine omab tõsiseid tagajärgi tööhõives. Tolliagendid peavad sertifikaatide kinnitamiseks tollis kohal käima ning pandeemia tõttu vähenes ajavahemik, mis võimaldab seda teha. Kui tolliagentuur on kaugtööl, suurendab see omakorda sertifikaatide kinnitamisel ajakulu.

Edaspidi esitatakse lõputöös neli ettepanekut koroonakriisi negatiivse mõju vähendamiseks. Ettepanekud tehakse lõputöö teooria ning empiirilise osa põhjal.

Esimene ettepanek on teiste inimestega kontaktide vähendamine tööülesannete täitmisel ning COVID-19 leviku takistamine pindade kaudu. Näiteks, kui ettevõtte on volitatud kaubasaaja ning töötaja peab veokijuhilt kaubadokumendid kätte saama, tekib isikute vahel otsene kontakt, mida saab vältida. Ettevõtted võiksid koostada dokumentide üleandmise süsteemi, mille abil saab vältida nii otsest kontakti kui ka viiruse levikut pindade kaudu. Näiteks võivad tolliagentuurid paigaldada kontoriruumist väljapoole UVC-lambi või UV-kiirguse põhjal töötava õhupuhasti, mis desinfitseeriks dokumente ning õhku. Kergem variant on jätta mingi koht dokumentide jaoks (näiteks kast, laud), et puuduks otsene kontakt veokijuhtidega. Samuti tasub panna käte desinfitseerimisvahendi nii töötajate kui ka veokijuhtide jaoks, et vähendada viiruse leviku võimalust pindade kaudu. Kaubadokumendid on enne autojuhte teiste isikute käes olnud ning kõik juhid tulevad välisriikidest, mis kõrgendab omakorda koroonaohtu. UVC-lampe ning UV-kiirguse põhjal töötavaid õhupuhasteid saab kasutada ka Maksu- ja Tolliamet, kuna MTA töötajad puutuvad samuti kokku veokijuhtidega ning muude inimestega.

Teine ettepanek on panna vähemalt ühe või kaks töötajat kodukontorisse, juhul kui töötajate arv seda võimaldab ning jõutakse ühisele kokkuleppele. Kui isikud asuvad ühes kontoris ning keegi saab COVID-19 testimisel positiivse vastuse, peavad arvatavasti kõik inimesed eneseisolatsiooni minema. Paljude tolliagentuuride tööülesanded ei võimalda rakendada 100. protsendilist kaugtööd, kuna volitatud kaubasaaja staatusega ettevõtted peavad dokumente vastu võtma. Samuti peavad tolliagentuuride töötajad mõningate tollideklaratsioonide puhul tollis päritolusertifikaate kinnitamas käima. Ühe või kahe inimese paigaldamine kodukontorisse võimaldab vältida kõikide töötajate eneseisolatsiooni, millega omakorda välditakse töö seiskumist.

Kolmas ettepanek on Maksu- ja Tolliametil olla rohkem kontaktis Eesti tolliagentuuridega. Ankeetküsitlusest selgus, et MTA poolt kehtestatud ajutised muudatused COVID-19 leviku piiramiseks on umbes pooltele vastanutest ettevõtetest tekitanud raskusi ning ebamugavusi, eriti päritolusertifikaatide vormistamisel. Ajutiste muudatuste tõttu venib tolliagentuuridel tolliformaalsuste teostamine, mis võib põhjustada klientide rahulolematust. Antud probleeme saab vältida või vähendada, kui Maksu- ja Tolliamet hoiab agentuuridega pidevalt ühendust ning kooskõlastab muudatusi, mis puudutavad tolliagentuure, koos nendega.

Neljas ettepanek on tolliagentuuridel soovitada oma klientidele heakskiidetud eksportija loa taotlemist. Heakskiidetud eksportija luba võimaldab ettevõttel lihtsustada

ekspordiformaalsusi, võimaldades ise tõendada kauba sooduspäritolu. Antud loaga ei pea eksporditjad tollis päritolusertifikaate vormistama, mis teeb tollivormistuse lihtsamaks ning kiiremaks, eriti koroonakriisi ajal.

Kokkuvõtteks järel dati, et 33,3 protsendil Eesti tolliagentuuridest langes koroonakriisi ajal käive ehk pandeemia pole agentuuride majandustegureid ulatuslikult mõjutanud. Töömaht vähenes ettevõtetel sarnaselt käibega. 33,3 protsendil vastanutest ettevõtetest olid töötajad koroonapositiivsed ning seoses sellega oli suurim probleem koormus teistele tolliagentidele. Eesti tolliagentuuride jaoks olid peamised probleemid kaugtöö rakendamine ning päritolusertifikaatide vormistamine tollis. Suurem osa vastanutest ehk 85,7 protsenti tolliagentuuridest on pandeemia mingil hetkel kaugtööd rakendanud. Kaugtöö vähendas agentuuride töötajate efektiivsust ning omavaheline infovahetus muutus halvemaks. Esitati 3 ettepanekut tolliagentuuridele ning 1 ettepanek Maksu- ja Tolliametile.

KOKKUVÕTE

Lõputöö uurimisprobleem oli esitatud küsimusena: Kuidas mõjutavad koroonaviirusest tulenevad kaubavahetuse languse ning tervishoiu aspektid Eesti tolliagentuure?

Uurimisprobleemist lähtudes oli esitatud kaks uurimisküsimust. Esimeseks uurimisküsimuseks püstitati, milline on Eesti tolliagentuuride töömaht ja käive pandeemia ajal võrreldes pandeemia eelse ajaga. Uurimisküsimusele vastamiseks kasutati ankeetküsitlust. Uuringust selgus, et 33,3. protsendil agentuuridest langes koroonakriisi ajal käive. Enamikul agentuuridest langes käive vähem, kui pool, mis näitab, et Eesti tolliagentuuride majandustegurid on pandeemia tõttu väheselt mõjutatud. Vastanud ettevõtete töömaht vähenes sarnaselt käibe langusega, seega pole koroonakriisi ettevõtete töömahule suurejoonelist mõju omanud.

Teiseks uurimisküsimuseks püstitati, millised on peamised probleemid koroonaviiruse ajal Eesti tolliagentuuride jaoks? Eesti tolliagentuuride jaoks olid peamised probleemid üleminek kaugtööle ning dokumentide vormistamine tollis. 85,7 protsenti tolliagentuuridest on koroonakriisi mingil ajahetkel kaugtööd rakendanud. Kaugtööle üleminemisel pidid agentuurid muutma tööprotsesse. Kaugtöö on vähendanud tolliagentuuride töötajate efektiivsust ning omavahelist infovahetust. Ettevõtetel, kes omavad volitatud kaubasaaja staatust, peab kontoris olema vähemalt üks inimene, kes saab autojuhtidelt kaubadokumente vastu võtta, seega ei saa antud staatusega agentuurid täies mahus kodukontorile üle minna. Mõned agentuurid vastasid, et kaugtöö on omanud ka positiivset mõju. Tolliasutuste osaline sulgemine ning kontaktteenuste piiramine raskendab päritolusertifikaatide kinnitamist. Tolliagendid peavad dokumentide vormistamiseks tollis kohal käima ning pandeemia tõttu vähenes ajavahemik, mis võimaldab seda teha. Kui tolliagentuur on kodukontoris, suurendab see omakorda sertifikaatide kinnitamisel ajakulu.

Lõputöö eesmärk oli välja selgitada COVID-19 mõju Eesti tolliagentuuride kogu majandustegevuse- ning töökorraldusele ning esitada ettepanekuid, kuidas pandeemiast tuleneva probleemse olukorraga hakkama saada.

Töö eesmärgi saavutamiseks püstitati esimeseks uurimisülesandeks analüüsida tolliagentuuride olemust ning seotust kaubavahetusega. Tolliagendid on isikud, kellel on asjakohase tolliasutuse luba tegeleda tolliformaalsustega kaubandusega tegelevate

ettevõtete eest. Tolliseaduses on sätestatud, et Eestis tegutsevad tolliagentuurid tolliagentide kaudu. Tolliagentidel on tähtis roll nii rahvusvahelises kaubanduses kui ka tarneahelas, kuna nad kiirendavad dokumentide voogu, klassifitseerivad tooteid, korraldavad tollimaksude maksmise ning tegutsevad kui ühenduslüli kauplejate ning valitsuse vahelises koostöös.

Teiseks uurimisülesandeks oli analüüsida COVID-19 olemust ja selle mõju rahvusvahelisele kaubandusele. Koroonaviirused on suur rühm mikroorganisme, mis võivad tekitada haigusi alates tavalisest külmetusest kuni raskemate haigusteni nagu raskekujuline äge respiratoorne sündroom (RÄRS) ja Lähis-Ida respiratoorne sündroom (MERS). Koroonaviiruse haigust põhjustab COVID-19 viirus. WTO eeldas, et rahvusvaheline kaubavahetus langeb aastal 2020 üle 13. protsendi, mis langeb tegelikult 5,3 protsendi võrra. Prognooside järgi on pandeemia mõju kaubandusele tunda ka 2022. aastal. 2020. aastal langes Eesti impordi mahuindeks SITC kaubajaotise järgi võrreldes 2019. aastaga igas kvartalis, mis näitab pandeemia negatiivset mõju. Eesti ekspordi mahuindeks langes samu aastaid võrreldes vaid teises kvartalis, seega mõjutas pandeemia rohkem importi. SITC kaubajaotise järgi olid Eesti impordi ja ekspordi mahuindeks kõige rohkem vähenenud teises kvartalis.

Kolmandaks uurimisülesandeks oli analüüsida pandeemia mõju tolliagentuuride majandustegurite- ning tööprotsessidele läbi agentuuride töötajate/esindajate hinnangute. Ülesande täitmiseks kasutati kombineeritud uurimismeetodit, milles rakendati ankeetküsitlust. Koroonakriis ei mõjutanud enamiku tolliagentuuride majandustegureid. Suurem osa ettevõtetest rakendas kaugtööd, seega mõjutas pandeemia agentuuride tööprotsesse negatiivselt. Piirangute tõttu tekkisid tolliagentuuridel raskused päritolusertifikaatide vormistamisel.

Neljandaks uurimisülesandeks oli seostada teooriat ja uuringu tulemusi ning esitada ettepanekuid pandeemiast tulenevate probleemide lahendamiseks. Rahvusvaheline kaubavehtus langes oodatust vähem ning ainult ühel kolmandikul Eesti tolliagentuuridest vähenes käive. Koroonaviiruse tõkestamiseks rakendatud meetmed on Eesti tolliagentuure negatiivselt mõjutanud, kuna suurem osa agentuuridest on rakendanud kaugtööd ning töötajate haigestumine viirusesse on omanud negatiivset mõju eneseisolatsioonide tõttu.

Lõputöös esitati tolliagentuuridele kolm ettepanekut. Esimeseks ettepanekuks on teiste inimestega kontaktide vähendamine tööülesannete täitmisel. Teiseks ettepanekuks on

panna vähemalt ühe või kaks töötajat kodukontorisse, juhul kui töötajate arv seda võimaldab ning jõutakse ühisele kokkuleppele. Kolmandaks ettepanekuks on soovitada oma klientidele heakskiidetud eksportija loa taotlemist. Maksu- ja Tolliametile esitati ettepanek olla rohkem kontaktis Eesti tolliagentuuridega.

Lõputöös püstitatud eesmärk ning uurimisülesanded said täidetud. Jõuti järelduseni, et COVID-19 ei omanud suuremale osale Eesti tolliagentuuridest negatiivset mõju majandustegevuse osas. Samuti järelitati, et tolliagentuuride töökorralduses tekkisid ebamugavused, kuid enamik ettevõtetest sai nendega hakkama.

Antud lõputööd saavad rakendada nii Eesti tolliagentuurid kui ka Maksu- ja Tolliamet, kuna töös esitatud ettepanekud võimaldavad vähendada pandeemia negatiivset mõju agentuuridele.

SUMMARY

The title of thesis is „The impact of COVID-19 on Estonian customs agencies“. The thesis has 51 pages. 49 sources have been used in the thesis.

The purpose of thesis is to find out the impact of COVID-19 on the entire economic activities and work organization of Estonian customs agencies and to submit proposals on how to deal with the problematic situation arising from the pandemic.

In order to achieve the purpose of the thesis, four research tasks have been set:

1. Analyze the nature of customs agencies and their involvement in trade.
2. Analyze the nature of COVID-19 and its impact on international trade.
3. Analyze the impact of the pandemic on the economic factors and work processes of customs agencies through the assessments of agencies workers/representatives.
4. Associate theory and research results and make proposals to address the challenges posed by the pandemic.

Author uses quantitative and qualitative research methods. A questionnaire is used for data collection.

Customs agents are persons authorized by the appropriate customs office to carry out customs formalities on behalf of traders. Estonian Customs Law stipulates that customs agencies operate in Estonia through customs agents. Customs agents play an important role in both international trade and the supply chain. Coronavirus disease is caused by COVID-19, which was first detected on December 31 in Wuhan, China. The coronavirus spread rapidly around the world and many countries were not ready for it. International trade is the movement of goods and services between different countries. The WTO assumed that international trade would fall above 13 percent in 2020, which actually fell by 5.3 percent.

The economic factors of Estonian customs agencies are not greatly affected. 33.3 percent of the responding companies had employees who were corona positive. The main problem with workers becoming infected with the coronavirus is the increased burden on other customs agents. During the pandemic, the main problems for Estonian customs agencies are the implementation of teleworking and the approval of certificates of origin in customs, which results from the partial closure of customs offices.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Bamberger, J. & Patel, R., 2017. Overcoming complexities of clinical trial supplies in Latin America. *Applied Clinical Trials*, 26(9/10), pp. 20–22.

Bhattacharya, S. & Mittal, P., 2020. The Impact of Individual Needs on Employee Performance while Teleworking. *Australasian Accounting Business & Finance Journal*, 14(5), pp. 65–85.

Brammer, S., Branicki, L. & Linnenluecke, M. K., 2020. COVID-19, Societalization, and the Future of Business in Society. *Academy of Management Perspectives*, 34(4), pp. 493–507.

Burn, W. & Mudholkar, S., 2020. Impact of COVID-19 on mental health: Update from the United Kingdom. *Indian Journal of Psychiatry*, 62, pp. S365–S372.

Euroopa Liidu Nõukogu, 2020. *Tegevuskava, et viia tolliliit järgmisele tasemele*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11231-2020-INIT/et/pdf> [Kasutatud 15.12.2020].

Euroopa Liidu teataja, 2013. EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU MÄÄRUS (EL) nr 952/2013, 9. oktoober 2013, millega kehtestatakse liidu tolliseadustik. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2013:269:FULL&from=ET> [Kasutatud 30.03.2021].

Eurostat, 2021. *Sõnastik: Standardne väliskaubanduse klassifikaator (SITC)*. [Võrgumaterjal] Leitav: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_\(SITC\)/et](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Glossary:Standard_international_trade_classification_(SITC)/et) [Kasutatud 06.04.2021].

Grigorescu, A. & Mocanu, A., 2020. Teleworking Perspectives for Romanian SMEs after the COVID-19 Pandemic. *Management Dynamics in the Knowledge Economy*, 8(4), pp. 383-399.

Gutierrez, X., Hintsala, J., Wieser, P. & Hameri, A.-P., 2005. *New Roles for Customs Brokers in the International Supply Chain*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.researchgate.net/publication/37427867_New_roles_for_customs_brokers_in_the_international_supply_chain [Kasutatud 02.04.2021].

- Gwardzińska, E., 2014. The Role of Customs Brokers in Facilitating International Trade. *World Customs Journal*, 8(1), pp. 63-70.
- Hattam, V., 2018. The whiteness of capital. *Journal for Cultural Research*, 22(2), pp. 180–185.
- Haughton, M. A., 2006. Information Technology Projects by International Logistics Services Providers: The Case of Canada's Small Customs Brokers. *Canadian Journal of Administrative Sciences*, 23(1), pp. 17–33.
- Koroonakaart, 2021. *Statistika koroonaviiruse leviku kohta Eestis*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://koroonakaart.ee/et> [Kasutatud 06.04.2021].
- Kozłowski, D., Semeshenko, V. & Molinari, A., 2021. Latent Dirichlet allocation model for world trade analysis. *PLoS ONE*, 16(2), pp. 1–18.
- Kriis, 2021. *Kaubavedu Eestis ja rahvusvaheliselt*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kriis.ee/et/kaubavedu-estis-ja-rahvusvaheliselt> [Kasutatud 09.04.2021].
- Kriis, 2020. *10 kõige olulisemat asja, mida teada koroonaviirusest ja selle ennetamisest*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kriis.ee/et/koroonaviiruse-abc> [Kasutatud 24.01.2020].
- Kuster, A. C. & Overgaard, H. J., 2021. A novel comprehensive metric to assess effectiveness of COVID-19 testing: Inter-country comparison and association with geography, government, and policy response. *PLoS ONE*, 16(3), pp. 1–21.
- Laidsalu, K., 2020. *Brexiti mõju Eesti tolliagentuuride tegevusele*. Lõputöö. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Langerspetz, M., 2017. *Ühiskonna uurimise meetodid: sissejuhatus ja väljajuhatus*. Tallinn: TLÜ Kirjastus.
- Maksu- ja Tolliamet, 2020. *Juhised kaubavahetusega tegelevatele ettevõtetele COVID-19 oliukorra ajal*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/toll-kaubavahetus/juhised-kaubavahetusega-tegelevatele-ettevotetele-covid-19-olukorra-ajal> [Kasutatud 02.11.2020].
- Maksu- ja Tolliamet, 2020. *Tollimaks*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/toll-kaubavahetus/tollimaks> [Kasutatud 01.04.2021].

Maksu- ja Tolliamet, 2020. *Tolliotsuste süsteem (CDS)*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/toll-kaubavahetus/tollisusteemide-kasutajatele/juhend-euroopa-liidu-keskse-tolliotsuste> [Kasutatud 29.03.2021].

Maksu- ja Tolliamet, 2020. *Volitatud kaubasaaja staatus*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/toll-kaubavahetus/uhis-liidu-transiidiprotseduur/tolliformaalsuste-lihtsustamine/volitatud> [Kasutatud 23.01.2020].

Maksu- ja Tolliamet, 2020. *Tolliagentuurid*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.emta.ee/et/ariklient/toll-kaubavahetus/tolliagentuurid> [Kasutatud 23.01.2021].

Noutchie, S. C. O., 2021. Modeling the spread of Covid-19 with social distancing. *Journal of Analysis & Applications*, 19(1), pp. 35–46.

Nakkushaiguste tõrje nõuded, (2003) RT I, 15.05.2020, 21.

Onyshchenko, S. & Korobkova, O., 2013. State regulation issues of intermediary activity of custom brokers in Ukraine. *Analele Universitatii Maritime Constanta*, 14(20), pp. 257–261.

Pastor, C. B., Nieva, J. G. & Palomares, F. L. T., 2015. Customs Brokers: Their Vital Role in Mediating Transactions Between Selected Importers in Metro Manila and the Bureau of Customs. *Proceedings of the DLSU Research Congress*, 3, pp. 1-12.

Ranald, P., 2020. COVID-19 pandemic slows global trade and exposes flaws in neoliberal trade policy. *Journal of Australian Political Economy*, 85, pp. 108–114.

Statistikaamet, 2021. *VÄLISKAUBANDUSE INDEKSID*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_valiskaubandus_valiskaubandus-alates-2004/VK31/table/tableViewLayout1 [Kasutatud 28.03.2021].

Terviseamet, 2021. *Koroonaviiruse haigus COVID-19*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.terviseamet.ee/et/uuskoroonaviirus> [Kasutatud 10.01.2021].

Terviseamet, 2021. *Olen Covid-19 haige*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.terviseamet.ee/et/olen-covid-19-haige> [Kasutatud 03.04.2021].

Terviseamet, 2021. *Olen lähikontaktne*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.terviseamet.ee/et/olen-lahikontaktne> [Kasutatud 03.04.2021].

Tijam, E., Jović, M., Jardas, M. & Gulić, M., 2019. The Single Window Concept in International Trade, Transport and Seaports. *Scientific Journal of Maritime Research*, 33(2), pp. 130-139.

Tolliseadus (2017) RT I, 21.11.2020, 23.

Utama, C. & Meilianna, R., 2020. The Role of Monetary Policy in Comparative Advantage and Trade Balance of Capital Intensive Industry in Indonesia. *Economy of Region / Ekonomika Regiona*, 16(1), pp. 298–309.

Vidya, C. T. & Prabheesh, K. P., 2020. Implications of COVID-19 Pandemic on the Global Trade Networks. *Emerging Markets Finance & Trade*, 56(10), pp. 2408–2421.

World Trade Organization, 2021. *World trade primed for strong but uneven recovery after COVID-19 pandemic shock*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.wto.org/english/news_e/pres21_e/pr876_e.htm [Kasutatud 04.04.2021].

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Lisa 1. Ankeetküsitlus tolliagentuuridele

Olen Sisekaitseakadeemia 3. kursuse õpilane Derek Karu ning kirjutan lõputööd "COVID-19 mõju Eesti tolliagentuuridele". Küsimustiku peamine eesmärk on teada saada viiruse (covid) mõju tolliagentuuride majandustegevusele ning tööprotsessidele. Küsimustik viiakse läbi anonüümselt. Küsimustikule palun vastata ettevõtte esindajal (näiteks juhatuse liige, osakonna juhataja), aitäh!

Kas ettevõttel on vähenenud käive?

- Jah
- Ei

Kui käive on vähenenud, siis kui palju (protsentuaalselt)? Palun võrrelda tervet käivet aastate 2019 ja 2020 vahel.

Kas ettevõtte üldine töömaht on vähenenud?

- Jah
- Ei

Kui töömaht on vähenenud, siis kui palju?

Kas tollitoimingute ajakulu on agentuuri sisestel ja/või välistel põhjustel suurenenud?

- Jah
- Ei

Kas ettevõtte on koroonakriisi pärast töötajaid koondanud?

- Jah
- Ei

Kas ettevõtte on pandeemia mingil perioodil kaugtööle üle läinud?

- Jah
- Ei

Kui ettevõtte on kaugtööle üle läinud, siis millises mahus ning kuidas on see mõjutanud tööprotsessi ja töötajaid?

Kas ettevõtte töötajad on koroonaviirusesse haigestunud?

- Jah
- Ei

Kui ettevõtte töötajad on koroonaviirusesse haigestunud, siis milliseid probleeme on see agentuuri jaoks tekitanud (näiteks eneseisolatsiooni tõttu)?

Millist mõju on avaldanud COVID-19 leviku piiramisest tingitud ajutised muudatused? (<https://www.emta.ee/et/ariklient/toll-kaubavahetus/juhised-kaubavahetusega-tegelevatele-ettevotetele-covid-19-olukorra-ajal>)

Kas ettevõttel on olnud muid probleeme koroonakriisi pärast?

- Jah
- Ei

Kui agentuuril on olnud muid probleeme koroonaviiruse pärast, siis milles need seisnesid?